PSTET | PAPER – I FOR CLASS I-V TEACHERS | PREVIOUS EXAM. PAPER Aug. 2014

Section—A / भाग—A Child Development and Pedagogy (ਬਾਲ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ : 1 - 30

1. A child from economically weaker section is admitted to your class in a private school where other children are not from the same category. As a teacher you will :

(*a*) keep the child in the class and sensitize other children about their needs

(*b*) ask the child to join school that has children from economically weaker sections only

(*c*) suggest the child to take up vocational course

(*d*) have no role to play in child's adjustment in the classroom

2. Which of the following is NOT an example of gross motor skill :

(*a*) Threading of beads in a string

(*b*) Running a race (*c*) Climbing stairs

(*d*) Hopping on one leg

3. Three students with dyslexia are admitted to your class. As a teacher you will :

(*a*) ask them to be in a special class meant for children with special needs

(*b*) request the principal to give you an assistant teacher

(*c*) sensitize other children about their needs and learn techniques to teach them

(*d*) None of the above

4. Arrange the following kinds of play in the sequence of their occurrence in the development of a child.

(*i*) Make-believe play (*ii*) Constructive play

(*iii*) Functional play (*iv*) Games with rules

(*a*) (*iii*)-(*ii*)-(*i*)-(*iv*) (*b*) (*iii*)-(*i*)-(*ii*)-(*iv*)

(*c*) (*i*)-(*ii*)-(*iv*)-(*iii*) (*d*) (*i*)-(*iii*)-(*ii*)-(*iv*)

5. The increased stereotyping of attitudes, behaviour and movement toward a more traditional gender identity is called as :

(*a*) Prejudice (*b*) Indoctrination

(*c*) Gender intensification

(*d*) Role playing

6. Gender is a :

(*a*) Social construct (*b*) Emotional construct

(*c*) Psychological construct

(*d*) Physiological construct

7. Which of the following statements is appropriate ?

(*a*) Emotions do not affect learning at all

(*b*) Learning may be both enhanced or inhibited by emotions

(*c*) Learning is better when learners are emotional

(*d*) Learners forget quicker when they are emotional

1. ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵਰਗ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਬੱਚਾ, ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲ ਵਿਚ, ਤੁਹਾਡੀ ਜਮਾਤ 'ਚ ਭਰਤੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਬਾਕੀ ਬੱਚੇ ਉਸ ਵਰਗ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਕ ਅਧਿਆਪਕ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਤੁਸੀਂ :

(*a*) ਆਪਣੀ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਰੱਖੋਗੇ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਬਾਰੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਬਣਾਉਣਗੇ।

(*b*) ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਭਰਤੀ ਹੋਣ ਲਈ ਆਖੋਗੇ ਜਿਹੜਾ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਹੋਵੇ।

(*c*) ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕਿੱਤਾ-ਮੁਖੀ ਕੋਰਸ ਲੈਣ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿਉਗੇ।

(*d*) ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਜਮਾਤ 'ਚ ਸਮਾਯੋਜਿਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਕੋਈ ਭੂਮਿਕਾ ਨਹੀਂ ਨਿਭਾਉਗੇ।

2. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਕੁੱਲ ਪ੍ਰੇਰਕ ਕੌਸ਼ਲ ਦਾ ਉਦਾਹਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ?

(*a*) ਮੋਤੀਆਂ ਨੂੰ ਲੜੀ 'ਚ ਪਿਰੋਣਾ

(*b*) ਦੌੜ ਲਗਾਉਣਾ (*c*) ਪੌੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹਨਾ

(*c*) ਇਕ ਲੱਤ 'ਤੇ ਕੁੱਦਣਾ

3. ਡਿਸਲੈਕਸੀਆ ਨਾਲ ਗ੍ਰਸਤ ਤਿੰਨ ਬੱਚੇ ਤੁਹਾਡੀ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਭਰਤੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਅਧਿਆਪਕ ਵਜੋਂ ਤੁਸੀਂ—

(*a*) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਭਰਤੀ ਹੋਣ ਲਈ ਆਖੋਗੇ, ਜਿਹੜੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੋੜਵੰਦ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਬਣੀ ਹੋਵੇ।

(*b*) ਮੁੱਖ-ਅਧਿਆਪਕ ਤੋਂ ਇਕ ਸਹਾਇਕ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰੋਗੇ।

(*c*) ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਬਣਾਉਗੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੇ ਢੰਗ ਸਿੱਖੋਗੇ।

(*d*) ਉਪਰੋਕਤ 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

4. ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਨੂੰ, ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਵਾਪਰਨ ਤਰਤੀਬ ਅਨੁਸਾਰ ਲਗਾਉ :

(*i*) ਕ੍ਰਿਤਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਖੇਡ (*ii*) ਨਿਰਮਾਣਾਤਮਕ ਖੇਡ

(*iii*) ਕ੍ਰਿਆਮੂਲਕ ਖੇਡ (*iv*) ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ ਨਾਲ

(*a*) (*iii*)-(*ii*)-(*i*)-(*iv*) (*b*) (*iii*)-(*i*)-(*ii*)-(*iv*)

(*c*) (*i*)-(*ii*)-(*iv*)-(*iii*) (*d*) (*i*)-(*iii*)-(*ii*)-(*iv*)

5. ਵਧਦੇ ਰੂੜ੍ਹੀਵਾਦੀ ਰਵਈਏ, ਵਿਵਹਾਰ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਕ ਲਿੰਗਿਕ ਪਛਾਣ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ :

(*a*) ਪੂਰਵ-ਧਾਰਨਾ (*b*) ਮੱਤ ਆਰੋਪਣ

(*c*) ਜੈਂਡਰ ਪ੍ਰਬਲਤਾ (*d*) ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣਾ

6. ਜੈਂਡਰ :

(*a*) ਸਮਾਜਕ ਘਾੜਤ ਹੈ (*b*) ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਘਾੜਤ ਹੈ

(*c*) ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਘਾੜਤ ਹੈ

(*d*) ਸਰੀਰ-ਕ੍ਰਿਆਤਮਕ ਘਾੜਤ ਹੈ

7. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਕਥਨ ਉਚਿਤ ਹੈ ?

(*a*) ਭਾਵਨਾਵਾਂ, ਸਿੱਖਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ।

(*b*) ਭਾਵਨਾਵਾਂ, ਸਿੱਖਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿਚ ਤੀਬਰਤਾ ਜਾਂ ਰੁਕਾਵਟ ਦੋਵੇਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

(*c*) ਸਿੱਖਣਾ ਉਦੋਂ ਕਾਰਗਰ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਸਿਖਿਆਰਥੀ ਭਾਵੁਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

(*d*) ਸਿਖਿਆਰਥੀ ਜਦੋਂ ਭਾਵੁਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

8. Which is not a type of learning disability ?

(*a*) Dyscalculia (*b*) Aphasia

(*c*) Dyslexia (*d*) Dyspraxia

9. Maslow's hierarchy of needs excludes which of the following ?

(*a*) Cognition (*b*) Physiological

(*c*) Safety (*d*) Belongingness

10. The 'trial and error' theory of learning was propounded by:

(*a*) Skinner (*b*) Pavlov

(*c*) Thorndike (*d*) Bandura

11. Which of the following is NOT a recommended teaching strategy for students with speech and communication disorders ?

(*a*) Listen patiently

(*b*) Encourage regular oral communication

(*c*) Ask for clarification if the message is unclear

(*d*) Help them by finishing their sentences

12. Self-report measures that ask peers to evaluate on another's likeability is called as :

(*a*) Self-assessment (*b*) Case study

(*c*) Psychometric techniques

(*d*) Sociometric techniques

13. A child performed badly while playing tennis and now s/he is making excuses like '*the court was not properly prepared*'. This is an example of :

(*a*) Rationalization (*b*) Internal attribution

(*c*) External attribution (*d*) Sublimation

14. Who proposed ethics of care as an alternative to Kohlberg's theory of moral development ?

(*a*) Gilligan (*b*) Rogers

(*c*) Maslow (*d*) Nel Noddings

15. Which of the following follows the principle that the frequency of a response increases because an aversive (unpleasant) stimulus is removed ?

(*a*) Conditioning (*b*) Punishment

(*c*) Positive reinforcement

(*d*) Negative reinforcement

16. The weakest link in establishing an effective and efficient educational system for children with special needs is :

(*a*) policy formulation (*b*) teacher training programmes

(*c*) absence of related research

(*d*) lack of parental support

17. Who among the following viewed child as tabula rasa ?

(*a*) Locke (*b*) Rousseau

(*c*) Darwin (*d*) Stanley Hall

18. Concept of 'genetic epistemology' is associated with :

(*a*) Bruner (*b*) Ausubel

(*c*) Piaget (*d*) Vygotsky

8. ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਸਮਰਥਾ ਦੀ ਕਿਸਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ?

(*a*) ਡਿਸਕੇਲਕੁਲੀਆ (*b*) ਅਫੇਜ਼ੀਆ

(*c*) ਡਿਸਲੇਕਸੀਆ (*d*) ਡਿਸਪ੍ਰੇਕਸੀਆ

9. ਮੈਸਲੋ ਦੇ ਲੋੜਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਦਰਜੇਬੰਦੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ, ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ?

(*a*) ਗਿਆਨ ਨੂੰ (*b*) ਸਰੀਰਕ-ਕ੍ਰਿਆ ਸੰਬੰਧੀ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ

(*c*) ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ (*d*) ਨੇੜਤਾ ਨੂੰ

10. 'ਯਤਨ-ਭੁੱਲ' ਦਾ ਸਿੱਖਿਆ ਸਿਧਾਂਤ ਕਿਹੜੇ ਚਿੰਤਕ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ?

(*a*) ਸਕਿੰਨਰ ਨੇ (*b*) ਪੈਵਲਵ ਨੇ

(*c*) ਥਾਰਨਡਾਈਕ ਨੇ (*d*) ਬੈਂਡੂਰਾ ਨੇ

11. ਬੋਲ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਦੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ, ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਅਧਿਆਪਨ ਰਣਨੀਤੀ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ?

(*a*) ਧੀਰਜ ਨਾਲ ਸੁਣਨਾ

(*b*) ਨਿਯਮਿਤ ਮੌਖਿਕ ਸੰਚਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਿਤ ਕਰਨਾ

(*c*) ਜੇ ਕਰ ਸੰਦੇਸ਼ ਅਸਪਸ਼ਟ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਮੰਗਣਾ

(*d*) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਾਕ ਪੂਰੇ ਕਰਨ 'ਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨਾ

12. ਸਵੈਰਿਪੋਰਟ ਮਾਪਦੰਡ ਜੋ ਸਹਿਪਾਠੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ, ਪਸੰਦ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?

(*a*) ਸਵੈ-ਮੁਲਾਂਕਣ (*b*) ਵਿਅਕਤੀ-ਅਧਿਐਨ

(*c*) ਮਨੋ-ਮਿਤਕ ਤਕਨੀਕਾਂ (*d*) ਸਮਾਜ-ਮਿਤਕ ਤਕਨੀਕਾਂ

13. ਇਕ ਬੱਚਾ ਟੈਨਿਸ ਖੇਡਦੇ ਹੋਏ ਬਹੁਤ ਮਾੜਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਉਹ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ "*ਕੋਰਟ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ*" ਇਹ ਉਦਾਹਰਨ ਹੈ :

(*a*) ਤਰਕ-ਬੁੱਧੀਵਾਦ ਦਾ (*b*) ਅੰਦਰੂਨੀ ਗੁਣ-ਆਰੋਪਣ ਦਾ

(*c*) ਬਾਹਰੀ ਗੁਣ-ਆਰੋਪਣ ਦਾ

(*d*) ਉਦਾਤੀਕਰਣ ਦਾ

14. ਕੋਲਬਰਗ ਦੇ ਨੈਤਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ, ਵਿਕਲਪ ਦੇ, ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸਨੇ ਦੇਖਭਾਲ ਦੀ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਿੱਤਾ ?

(*a*) ਗਿਲੀਗਨ ਨੇ (*b*) ਰੌਜਰ ਨੇ

(*c*) ਮੈਸਲੋ ਨੇ (*d*) ਨੈਲ ਨੌਡਿੰਗਸ ਨੇ

15. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ, ਕਿਹੜਾ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨਾਗਵਾਰ ਉਤੇਜਕ ਦੇ ਹਟਾਉਣ ਨਾਲ ਅਨੁਕ੍ਰਿਆ ਦੀ ਵਾਰਵਾਰਤਾ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ?

(*a*) ਅਨੁਕੂਲਨ (*b*) ਸਜ਼ਾ

(*c*) ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਪੁਨਰ ਬਲਨ

(*d*) ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਪੁਨਰ ਬਲਨ

16. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੋੜਾਂ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ, ਇਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਅਤੇ ਕਾਰਗਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ 'ਚ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕੜੀ ਹੈ :

(*a*) ਨੀਤੀ ਨਿਰਮਾਣ (*b*) ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

(*c*) ਸੰਬੰਧਿਤ ਖੋਜ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ

(*d*) ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਕਮੀ

17. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ ਕਿਸ ਨੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕੋਰੀ-ਸਲੇਟ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ?

(*a*) ਲੌਕ ਨੇ (*b*) ਰੂਸੋ ਨੇ

(*c*) ਡਾਰਵਿਨ ਨੇ (*d*) ਸਟੇਂਲੇ ਹੌਲ ਨੇ

18. 'ਵੰਸ਼-ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਿਆਨ-ਮੀਮਾਂਸਾ' ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ :

(*a*) ਬਰੂਨਰ ਨਾਲ (*b*) ਔਸਬੇਲ ਨਾਲ

(*c*) ਪਿਆਜੇ ਨਾਲ (*d*) ਵਾਇਗੌਤਸਕੀ ਨਾਲ

19. According to Piagetian theory, cognitive development is influenced by all of the following EXCEPT :
(*a*) perception (*b*) reasoning
(*c*) verbal facilities (*d*) language

20. According to Piaget, cognitive development in human beings takes place through four stages. Identify the correct order of these stages.
(*a*) Sensorimotor, concrete operational, formal operational, preoperational
(*b*) Sensorimotor, preoperational, concrete operational, formal operational
(*c*) Sensorimotor, formal operational, preoperational, concrete operational
(*d*) Formal operational, concrete operational, sensorimotor, preoperational

21. Inclusive education is :
(*a*) bringing all students together in one classroom and community
(*b*) an effort to expose diverse learners to teaching strategies that reach them as individual learners
(*c*) providing individualized supports and services to all students
(*d*) all of the above

22. A child who says it is wrong to steal because she might get caught would be in Kohlberg's .... stage :
(*a*) Punishment and obedience orientation
(*b*) "good boy" or "good girl" morality
(*c*) Authority and social order maintaining
(*d*) Individualism and Exchange

23. .... is a common characteristic of autism :
(*a*) Lack of attention (*b*) Poor language skills
(*c*) Impaired social cognition
(*d*) Poor eating habits

24. In which of the following schools of psychology the understanding of learning was based on John Locke's ideas ?
(*a*) Psychoanalysis (*b*) Behaviourism
(*c*) Humanism (*d*) Cognitivism

25. IEP stands for :
(*a*) Individually Educated Pupil
(*b*) Individualized Education Program
(*c*) Interim Evaluation Plan
(*d*) Independent Education Proposal

26. The model about the interaction among behaviour, person and environment, which Bandura developed is known as :
(*a*) Ecological Model (*b*) Congruence Model
(*c*) Circular Model
(*d*) Reciprocal Determinism Model

27. Who conducted the famous experiment about learning through conditioning on Little Albert ?
(*a*) Pavlov (*b*) Skinner
(*c*) Watson (*d*) Thorndike

19. ਪਿਆਜੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ, ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਗਿਆਨਮਈ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ :
(*a*) ਪ੍ਰਤੱਖ ਗਿਆਨ (*b*) ਤਾਰਕਿਕਤਾ
(*c*) ਮੌਖ਼ਿਕ ਸਹੂਲਤਾਂ (*d*) ਭਾਸ਼ਾ

20. ਪਿਆਜੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਗਿਆਨਮਈ ਵਿਕਾਸ, ਚਾਰ ਅਵਸਥਾਵਾਂ 'ਚ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਤਰਤੀਬ ਕਿਹੜੀ ਹੈ ?
(*a*) ਸੰਵੇਦੀ ਪ੍ਰੇਰਕ, ਮੂਰਤ ਸੰਕ੍ਰਿਆਤਮਕ, ਔਪਚਾਰਿਕ ਸੰਕ੍ਰਿਆਤਮਕ, ਪੂਰਵ-ਸੰਕ੍ਰਿਆਤਮਕ
(*b*) ਸੰਵੇਦੀ ਪ੍ਰੇਰਕ, ਪੂਰਵ-ਸੰਕ੍ਰਿਆਤਮਕ, ਮੂਰਤ-ਸੰਕ੍ਰਿਆਤਮਕ, ਔਪਚਾਰਿਕ ਸੰਕ੍ਰਿਆਤਮਕ
(*c*) ਸੰਵੇਦੀ ਪ੍ਰੇਰਕ, ਔਪਚਾਰਿਕ ਸੰਕ੍ਰਿਆਤਮਕ, ਪੂਰਵ-ਸੰਕ੍ਰਿਆਤਮਕ, ਮੂਰਤ-ਸੰਕ੍ਰਿਆਤਮਕ
(*d*) ਔਪਚਾਰਿਕ ਸੰਕ੍ਰਿਆਤਮਕ, ਮੂਰਤ-ਸੰਕ੍ਰਿਆਤਮਕ, ਸੰਵੇਦੀ ਪ੍ਰੇਰਕ, ਪੂਰਵ-ਸੰਕ੍ਰਿਆਤਮਕ

21. ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ :
(*a*) ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਮਾਤ ਅਤੇ ਬਿਰ੍ਾਦਰੀ 'ਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨਾ।
(*b*) ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਸਿਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਨਾਲ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਜਿਹੜੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੱਕ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸਿਖਿਆਰਥੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ।
(*c*) ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ।
(*d*) ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ

22. ਇਕ ਬੱਚੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਚੋਰੀ ਕਰਨਾ ਗ਼ਲਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕੋਲਬਰਗ ਦੇ .... ਪੜਾਅ 'ਚ ਹੋਵੇਗੀ।
(*a*) ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਆਗਿਆਕਾਰਤਾ ਮੁਖੀਕਰਨ
(*b*) 'ਚੰਗਾ ਮੁੰਡਾ' ਜਾਂ 'ਚੰਗੀ ਕੁੜੀ' ਨੈਤਿਕਤਾ
(*c*) ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ-ਵਿਵਸਥਾ ਬਣਾਏ ਰੱਖਣਾ ਦੇ
(*d*) ਵਿਅਕਤੀਵਾਦ ਅਤੇ ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੇ

23. ਔਟਿਜ਼ਮ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੱਛਣ .... ਹੈ :
(*a*) ਇਕਾਗਰ ਨਾ ਹੋਣਾ (*b*) ਭਾਸ਼ਾਈ ਕੌਸ਼ਲ ਦੀ ਘਾਟ
(*c*) ਕਮਜ਼ੋਰ ਸਮਾਜਕ-ਗਿਆਨ
(*d*) ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੀ ਮਾੜੀ ਆਦਤ

24. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਮਨੋ-ਵਿਗਿਆਨਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਵਿਚ, ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਸਮਝ ਜੌਨ ਲੌਕ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ ?
(*a*) ਮਨੋ-ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ (*b*) ਵਿਵਹਾਰਵਾਦ
(*c*) ਮਾਨਵਵਾਦ. (*d*) ਗਿਆਨਵਾਦ

25. ਆਈ.ਈ.ਪੀ. ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?
(*a*) ਇਨਡਿਵੀਜੁਅਲੀ ਐਜੂਕੇਟਿਡ ਪਿਊਪਿਲ
(*b*) ਇਨਡਿਵੀਜੁਲਾਈਜਡ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ
(*c*) ਇਨਟ੍ਰਿਮ ਇਵੈਲੂਏਸ਼ਨ ਪਲਾਨ
(*d*) ਇਨਡਿਪੈਨਡੈਂਟ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰਪੋਜਲ

26. ਵਿਉਹਾਰ, ਵਿਅਕਤੀ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿਚਕਾਰ, ਅੰਤਰ-ਕ੍ਰਿਆ ਬਾਰੇ ਬੈਂਡੂਰਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਤ ਮਾਡਲ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ :
(*a*) ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿਗਿਆਨ ਮਾਡਲ
(*b*) ਸਮਰੂਪਤਾ ਮਾਡਲ (*c*) ਚੱਕਰੀ ਮਾਡਲ
(*d*) ਦੁਤਰਫ਼ਾ ਨਿਯਤੀਵਾਦੀ ਮਾਡਲ

27. ਲਿਟਲ ਐਲਬਰਟ 'ਤੇ, ਕਿਸ ਨੇ ਅਨੁਕੂਲਨ ਦੁਆਰਾ ਸਿਖਲਾਈ ਸੰਬੰਧੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ?
(*a*) ਪੈਵਲਵ (*b*) ਸਕਿਨਰ
(*c*) ਵਾਟਸਨ (*d*) ਥਾਰਨਡਾਈਕ

28. Who proposed the concept of primary mental abilities ?

(a) Thurstone (b) Spearman

(c) Gardner (d) Guilford

29. According to social constructivism, cognitive development :

(a) is determined by the genes

(b) is essentially related to one's culture

(c) has no influence of language and tools of a culture

(d) is universal and follows a common trend

30. In which of the following age-periods do human beings experience a heightened emotional and physiological response ?

(a) Infancy (b) Adolescence

(c) Middle childhood (d) Adulthood

28. ਕਿਹੜੇ ਚਿੰਤਕ ਨੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਦਿੱਤਾ ?

(a) ਥਰਸਟਨ (b) ਸਪੀਅਰਮੈਨ

(c) ਗਾਡਨਰ (d) ਗਿਲਫਰਡ

29. ਸਮਾਜਕ-ਨਿਰਮਾਣਤਾ ਅਨੁਸਾਰ, ਗਿਆਨਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ :

(a) ਜ਼ੀਨਜ਼ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(b) ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(c) ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸੰਦਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

(d) ਸਰਵ-ਵਿਆਪੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਮ ਰੁਝਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

30. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ, ਕਿਹੜੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਵਧੇਰੇ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਅਤੇ ਸਰੀਰ-ਕ੍ਰਿਆਤਮਕ ਅਨੁਕ੍ਰਿਆ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ?

(a) ਸ਼ਿਸ਼ੂ ਅਵਸਥਾ (b) ਕਿਸ਼ੋਰ-ਅਵਸਥਾ

(c) ਮੱਧ ਬਾਲ-ਅਵਸਥਾ (d) ਬਾਲਗ ਅਵਸਥਾ

ਭਾਗ—B ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ : 31 - 60

ਵਾਰਤਕ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਉ : (31 - 37)

ਮਨੁੱਖ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਸੋਹਣੀ ਕਿਰਤ ਹੈ। ਉਹ ਧਰਤ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਸੰਭਵ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਛੁਪੀ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰ ਕੇ ਮਾਨਵ ਨੂੰ, ਧਰਤੀ ਦੇ ਹੋਰਾਂ ਜੀਵਾਂ ਤੋਂ ਸਰਬ-ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਬਣਾਇਆ। ਇਹ ਕੰਮ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਜ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ, ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਛੁਪੀ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਾ-ਚੀਜ਼ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਸੇ ਸੋਚ ਵਿਚ ਡੁੱਬੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਦਿਨ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ 'ਅਲਾਦੀਨ ਦਾ ਚਿਰਾਗ਼' ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕੇ। ਪਰੰਤੂ ਜਾਦੂ ਦੇ ਚਿਰਾਗ਼ ਤਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ 'ਚ ਹੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜਾ ਵਿਅਕਤੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮੇ ਦੀ ਉਮੀਦ 'ਚ ਬੈਠਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ, ਉਮੀਦ ਹੱਥੀਂ ਮਿਹਨਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਅਪੰਗ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਅੱਜ ਨੌਜਵਾਨਾਂ 'ਚ ਇਕ ਗੱਲ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਨੌਜਵਾਨ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਪਛੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਖ਼ੁਦ ਨਿਕੰਮਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਨਿਪੁੰਨ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦੇ ਕਿ ਦੂਜਾ ਵਿਅਕਤੀ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਅਗਾਂਹ ਕਿਵੇਂ ਵਧਿਆ। ਤਰਕ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਕੋਲ ਲਗਭਗ ਬਰਾਬਰ ਸਮਰਥਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਮਸਤਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਫਰਕ ਸਿਰਫ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਲੋਕ ਉਸ ਵਿਚ ਲੁਪਤ ਸਮਰਥਾ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸਹੀ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਸਫ਼ਲਤਾ ਦੀ ਟੀਸੀ 'ਤੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹੀਣ-ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਵੇਖਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਚਣ ਸਮਰਥਾ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਹੀ ਸੁੰਗੜ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸਿੱਧਾ-ਸਾਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਸਕੇ। ਕੁਝ ਨੌਜਵਾਨ ਅਜਿਹੇ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਅੱਜ ਵੀ ਆਪਣੀ ਸਫ਼ਲਤਾ ਦੇ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਨੂੰ, ਮੱਥੇ ਅਤੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਲਕੀਰਾਂ 'ਚੋਂ ਤਲਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਕਰ ਉਹ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਕਰਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਫ਼ਲਤਾ ਦਾ ਸੂਰਜ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਸ ਕੁਝ ਕਦਮਾਂ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਦੇ ਬੱਦਲਾਂ 'ਚ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਅਗਾਂਹ ਵਧਣ ਲਈ ਉਤਸਾਹਿਤ ਕਰੇਗਾ। ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾਲ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਦੇ ਬੱਦਲਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਡਾ ਦੇਵੇਗਾ। ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣੋ ਤੇ ਅਗਾਂਹ ਵਧੋ।

ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਗਿਆਨ ਦੀ ਬਿਨ੍ਹਾ 'ਤੇ ਅਗਾਂਹ ਵਧੋਗੇ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਖਿਡੌਣਾ ਬਣਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਉਸ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾ, ਸਿਰਜਕ ਬਣ ਜਾਵੋਗੇ।

31. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਸ਼ਬਦ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਨਹੀਂ ਹੈ :

(a) ਮਹਾਨ (b) ਚਮਕ

(c) ਪ੍ਰਤਿਭਾ (d) ਨਿਪੁੰਨ

32. 'ਉਤਸਾਹਿਤ' ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਮੂਲ ਸ਼ਬਦ ਹੈ :

(a) ਉਤਸਾਹ (b) ਉਤ

(c) ਸਹਿਤ (d) ਹਿਤ

33. 'ਆਪਣੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਲੀਕਾਂ ਵਿਚ ਸਫ਼ਲਤਾ ਦੀ ਭਾਲ' ਕਰਨ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ :

(a) ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ 'ਤੇ ਪੂਰਨ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ।

(b) ਚੰਗੇ ਮੌਕੇ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਕਰਨਾ।

(c) ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਸੰਵਾਰਨਾ। (d) ਆਸ ਰੱਖਣਾ।

34. 'ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਖਿਡੌਣਾ' ਬਣਨ ਦਾ ਅਰਥ :

(a) ਕਿਸਮਤ ਨਾਲ ਖੇਡਣਾ। (b) ਕਿਸਮਤ ਦੇ ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਖੇਡਣਾ।

(c) ਕਿਸਮਤ ਨੂੰ ਖੇਡ ਸਮਝਣਾ। (d) ਕਿਸਮਤ ਦੀ ਘਾੜਤ ਕਰਨੀ।

35. 'ਉਮੀਦ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਅਪੰਗ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।' ਵਾਕ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਉਮੀਦ ਉਸ ਨੂੰ :

(a) ਕ੍ਰਿਸ਼ਮੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ।

(b) ਮੂਰਖ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। (c) ਨਿਸੱਤਾ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

(d) ਇਕੱਲਾ ਛੱਡ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

36. ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਛੁਪੀ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨਾ ਔਖਾ ਕੰਮ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਕ:

(a) ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਹੀਣ ਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।

(b) 'ਅਲਾਦੀਨ ਦੇ ਚਿਰਾਗ਼' ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

(c) ਮੰਜ਼ਿਲ ਦੇ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

(d) ਮਿਹਨਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ।

37. ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਤਰੱਕੀ ਕਰਨ ਦਾ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ?

(a) ਉਸ ਕੋਲ ਤੇਜ਼ ਦਿਮਾਗ਼ ਹੋਣਾ।

(b) ਦੂਜੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਨਿਖੱਟੂ ਹੋਣਾ।

(c) ਉਸ ਦਾ ਨਿਪੁੰਨ ਹੋਣਾ।

(d) ਆਪਣੀ ਨਿਪੁੰਨ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਣਾ।

ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਕੇ ਸੁਆਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦਿਉ : (38 - 45)

ਦੁੱਧ-ਚਿੱਟੀਆਂ ਰੰਗਦਾਰ ਮਰਮਰਾਂ
ਦੇ ਗਲ਼ ਘੱਤ ਕੇ ਬਾਹੀਂ।
ਸੂਹਲ ਪਤਲੀਆਂ ਚੰਨ ਦੀਆਂ ਰਿਸ਼ਮਾਂ,
ਸੁੱਤੀਆਂ ਬੇਪਰਵਾਹੀਂ।

ਬਿਰਛਾਂ ਬੂਟਿਆਂ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ,
ਨਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਗੜੂੰਦੇ।
ਘਾਹ ਦੇ ਸੁਹਲ ਸੀਨਿਆਂ ਉੱਤੇ
ਸਵਾਦ ਸਵਾਦ ਹੋ ਊਂਘੇ।

ਲੱਗ ਟਾਹਣਾਂ ਗਲ ਵੇਲਾਂ ਸੁੱਤੀਆਂ,
ਲੱਗ ਵੇਲਾਂ ਗਲ ਕਲੀਆਂ।
ਲੱਗ ਕਲੀਆਂ ਗਲ ਗੰਧਾਂ ਸੁੱਤੀਆਂ,
ਨੀਂਦ ਵਲੇਵੇਂ ਵਲੀਆਂ।

ਸ਼ਾਂਤ ਸੁੱਤੇ ਜਮਨਾ ਦੇ ਕੰਢੇ,
ਹਰੇ ਭਰੇ ਅਤੇ ਸਾਵੇ।
ਨੀਂਦ ਵਿਗੁੱਤੀ ਜਲ-ਧਾਰਾ ਨੂੰ
ਬੰਨ੍ਹੀ ਵਿਚ ਕਲਾਵੇ।

ਸੁੱਤੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਸੁੱਤਾ,
ਤਾਜ ਮਹਲ ਦਾ ਸਾਇਆ।
ਜਾਣੋ ਜਮਨਾ ਹਰਨ ਵਾਸਤੇ
ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਲੁਕਾਇਆ।

ਐਪਰ ਦੂਰ ਸਾਗਰਾਂ ਵੰਨੀ,
ਨੱਸਣ ਜਦੋਂ ਉਹ ਲੱਗੀ।
ਨੀਂਦ-ਟੂਣਿਆਂ ਦੇ ਜੰਤਰ ਵਿਚ
ਟੋਰ ਓਸ ਦੀ ਬੱਝੀ।

ਸੁੱਤੇ ਏਸ ਚੁਗਿਰਦੇ ਅੰਦਰ
ਮੈਂ 'ਕੱਲਾ ਇਕ ਜਾਗਾਂ।
ਜਗ ਰਹੀਆਂ ਦੋ ਅੱਖਾਂ ਮੇਰੀਆਂ,
ਚੁੱਪ ਚੁੱਪ ਵਾਂਗ ਚਰਾਗ਼ਾਂ।

ਗੁੰਬਦ ਦਿਆਂ ਉਭਾਰਾਂ ਉੱਤੇ
ਮਸਤਾਈਆਂ ਅਲਸਾਈਆਂ।
ਫਿਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਨਜ਼ਰਾਂ ਮੇਰੀਆਂ
ਸੁਹਜ-ਸਵਾਦ ਤ੍ਰਿਹਾਈਆਂ।

ਤੱਕ ਤੱਕ ਕਸਬ ਹੁਨਰ ਮੁਗ਼ਲਾਂ ਦਾ
ਹੈਰਤ ਵਧਦੀ ਜਾਵੇ।
ਸ਼ਾਹ ਜਹਾਨ ਦੇ ਸੁਹਜ-ਸਵਾਦ ਨੂੰ
ਲੂੰ ਲੂੰ ਪਿਆ ਸਲਾਹਵੇ।

ਏਨੇ ਨੂੰ ਗੁੰਬਦ ਦਾ ਆਂਡਾ
ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਹੋਇਆ।
ਚੀਕਾਂ ਕੂਕਾਂ ਤੇ ਫ਼ਰਿਆਦਾਂ,
ਜਾ ਅੰਬਰ ਨੂੰ ਛੋਹਿਆ।

ਹੜ੍ਹ ਮਜ਼ਦੂਰਨੀਆਂ ਦਾ ਵਗਿਆ,
ਨਾਲ ਮਜੂਰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ।
ਚੁੱਕੀ ਕਹੀਆਂ, ਦੁਰਮਟ, ਤੇਸੇ
ਬੱਝੇ ਵਿਚ ਵਗਾਰਾਂ।

ਦੁੱਧੀਆਂ ਨਾਲ ਪਲਮਦੇ ਬੱਚੇ,
ਕੰਮੀਂ ਰੁੱਝੀਆਂ ਮਾਵਾਂ।
ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਛਲਕਣ ਅੱਥਰੂ
ਹਿੱਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਆਹਾਂ।

ਥੋਕਿਆਂ ਵਰਗੇ ਪੇਟ ਉਹਨਾਂ ਦੇ
ਤੁੱਕਿਆਂ ਵਰਗੇ ਗਾਟੇ।
ਛਾਲੇ ਛਾਲੇ ਹੱਥ ਉਹਨਾਂ ਦੇ,
ਪੈਰ ਬਿਆਈਆਂ-ਪਾਟੇ।

ਫਿਰ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਾਵਣ ਵਾਲੇ
ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਫਾਟਾਂ।
ਮਾਸੂਮਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡਿਆਂ ਉੱਤੇ
ਚਾੜ੍ਹੀ ਜਾਣ ਸਲਾਟਾਂ।

ਏਦਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਝਾਕੀ
ਜਦ ਮੈਨੂੰ ਦਿਸ ਆਈ।
ਨਾਲ ਪੀੜ ਦੇ ਕਲਵਲ ਹੋ ਕੇ
ਰੂਹ ਮੇਰੀ ਕੁਰਲਾਈ।

ਕੀ ਉਹ ਹੁਸਨ, ਹੁਸਨ ਹੈ ਸੱਚ ਮੁੱਚ
ਯਾ ਉਂਜੇ ਹੀ ਛਲਦਾ।
ਲੱਖ ਗ਼ਰੀਬ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ
ਹੰਝੂਆਂ 'ਤੇ ਜੋ ਪਲਦਾ ?

38. "ਤੁੱਕਿਆਂ ਵਰਗੇ ਗਾਟੇ" ਸਤਰ੍ਹ ਵਿਚ ਲੇਖਕ 'ਗਰਦਨ' ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਤੁਲਨਾ :
(a) ਕਮਾਦ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ
(b) ਸਰ੍ਹੋਂ ਦੇ ਫੁੱਲ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ
(c) ਨਿੰਮ ਦੀਆਂ ਨਿਮੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ
(d) ਕਿੱਕਰ ਦੇ ਫ਼ਲ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ

39. ਇਸ ਨਜ਼ਮ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਦਾ ਕਾਵਿ-ਅਵਚੇਤਨ :
(a) ਮੁਗ਼ਲ-ਸਾਮਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ 'ਚੋਂ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।
(b) ਸਿਰਫ਼ ਫ਼ੈਂਟਸੀ ਨੂੰ ਸਿਰਜਦਾ ਹੈ
(c) ਅਚੇਤ-ਸੁਚੇਤ ਦੇ ਦਵੰਦਾਤਮਕ ਧਰਾਤਲ 'ਚੋਂ ਕਾਵਿ-ਮੁਹਾਂਦਰਾ ਘੜਦਾ ਹੈ।
(d) ਸੂਫ਼ੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੌੜ੍ਹਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

40. ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਆਖ਼ਰੀ 6 ਕਾਵਿ-ਬੰਦਾਂ ਵਿਚ ਲੇਖਕ :
(a) ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਤੇ ਆਪਣੀ ਸਿਰਜਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵੱਲ ਅਗਰਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
(b) ਇਮਾਰਤ ਦੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਬਿੰਬ ਅਤੇ ਗੌਰਵ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।
(c) ਕਸਬ-ਹੁਨਰ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਵੇਖ ਕੇ, ਕਰੁਣਾ ਬਿੰਬ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਕ ਚੌਖਟੇ ਰਾਹੀਂ ਜਗੀਰੂ-ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।
(d) ਤਾਜ-ਮਹਿਲ ਨੂੰ ਇੰਦਰਿਆਵੀ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਵੇਗ ਨੂੰ ਸਿਰਜਦਾ ਹੈ।

41. 'ਦੁਰਮਟ' ਇਕ :
(a) ਸ਼ਾਸਤਰ ਹੈ
(b) ਗਹਿਣਾ ਹੈ
(c) ਹਥਿਆਰ ਹੈ
(d) ਸੰਦ ਹੈ

42. ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਕਿਹੜੀ ਕਾਵਿ-ਧਾਰਾ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ :
(a) ਅਧਿਆਤਮਵਾਦੀ ਕਾਵਿ-ਧਾਰਾ
(b) ਤਰੱਕੀ-ਪਸੰਦ ਤਹਿਰੀਕ
(c) ਪੰਜਾਬ ਸੰਕਟ
(d) ਨਵ-ਰਹੱਸਵਾਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ

43. ਉਪਰੋਕਤ ਨਜ਼ਮ ਦਾ 'ਆਰੰਭ' ਕਿਹੜੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਬੋਧ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ?

(*a*) ਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂ ਦਾ ਕਾਲ (*b*) ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਕਾਲ

(*c*) ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਾਲ

(*d*) ਕਾਲਹੀਣ ਸੁਤੰਤਰ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਕ ਜਗਤ

44. ਇਸ ਨਜ਼ਮ ਰਾਹੀਂ ਲੇਖਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਚਿੰਨ੍ਹਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ?

(*a*) ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਤੇ ਮਿਥਿਹਾਸਕ ਵਰਤਾਰੇ ਨੂੰ

(*b*) ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਰਤਾਰੇ ਨੂੰ

(*c*) ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਨਿਰੰਕੁਸ਼ਤਾ ਨੂੰ (*d*) ਮਨੁੱਖੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ

45. ਕਵੀ ਤਾਜ ਮਹਿਲ ਦੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ :

(*a*) ਇਮਾਰਤਸਾਜ਼ੀ ਦੇ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਪਰਖਦਾ ਹੈ

(*b*) ਵਸਤੂ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹੈ

(*c*) ਇੰਦ੍ਰਿਆਵੀ ਬਿੰਬਾਵਲੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹੈ

(*d*) ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਮਹੱਤਵ ਤੋਂ ਉਭਾਰਦਾ ਹੈ।

46. ਭਾਸ਼ਾ ਅਧਿਆਪਕ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਵਿਚਾਰ ਤੁਹਾਡੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ?

(*a*) ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਪਾਠ-ਕ੍ਰਮ ਸਮੇਂ-ਸਿਰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ

(*b*) ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਜਮਾਤ ਨਿਯਮਿਤ ਰੂਪ 'ਚ ਲੈਣਾ

(*c*) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਅੰਕਾਂ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ 'ਚ ਮਦਦ ਕਰਨਾ

(*d*) ਵਿਭਿੰਨ ਸੰਦਰਭਾਂ 'ਚ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਲਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅਵਸਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ

47. ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਣ 'ਚ ਵਾਪਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਗ਼ਲਤੀਆਂ :

(*a*) ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਕੁਦਰਤੀ ਪੜਾਅ ਹਨ।

(*b*) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਅਸਫ਼ਲਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

(*c*) ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਅਸਫ਼ਲਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

(*d*) ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਅਸਫ਼ਲਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

48. ਮੀਨਾ ਕਈ ਵਾਰੀ ਇਕ ਹੀ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਠੀਕ ਲਿਖਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਗ਼ਲਤ। ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

(*a*) ਦਰੁਸਤ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਾ ਹੋਣਾ।

(*b*) ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਵਰਤਣੀ।

(*c*) ਭਾਸ਼ਾ-ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਗ਼ਲਤ ਵਿਧੀ।

(*d*) ਉਪਰੋਕਤ 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ

49. ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਜਮਾਤਾਂ 'ਚ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਪਾਠ-ਸਮੱਗਰੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ :

(*a*) ਲਿਖਣ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਰੂਪ (*b*) ਅਮੂਰਤ ਵਿਚਾਰ

(*c*) ਜੀਵਨ ਸਥਿਤੀਆਂ 'ਚੋਂ ਸਮੱਗਰੀ

(*d*) ਸਮੂਰਤ ਸਮੱਗਰੀ

50. ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਬੱਚੇ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿਖਲਾਈ 'ਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਹੀਂ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ?

(*a*) ਬਾਲਗ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਅਨੁਕਰਨ

(*b*) ਧੁਨੀ-ਸੰਯੋਜਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਿੱਖਣਾ

(*c*) ਵਾਕ-ਵਿਉਂਤ ਲਈ ਨੇਮ ਸਿੱਖਣਾ

(*d*) ਪਰਸਪਰ ਕ੍ਰਿਆ ਪੈਟਰਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ

51. ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਕਰੀਕੁਲਮ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ :

(*a*) ਸਿਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਵਕਤਾ ਅਤੇ ਲੇਖਕ ਬਣਾਉਣਾ

(*b*) ਸਾਹਿਤਕ ਵਿਧਾਵਾਂ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਮਝ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ

(*c*) ਸਾਰੇ ਕੌਸ਼ਲਾਂ ਵਿਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ

(*d*) ਭਾਸ਼ਾ ਪ੍ਰੀਖਿਆ 'ਚ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅੰਕ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ

52. ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਸਮਰਥਾ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ, ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਹੱਤਤਾ ਕਿਸ ਨੂੰ ਦਿਉਗੇ :

(*a*) ਕਿਸੇ ਵੇਖੀ ਹੋਈ ਫ਼ਿਲਮ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਿਖਣ ਲਈ ਆਖਣਾ।

(*b*) ਸਿਖਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਕਹਾਣੀ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਚ ਸੁਣਾਉਣ ਲਈ ਕਹਿਣਾ।

(*c*) ਪਾਠ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਲਿਖਣ ਲਈ ਕਹਿਣਾ।

(*d*) ਕਾਵਿ-ਵਸਤੂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਆਖਣਾ।

53. ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋਣਗੇ ਜਦੋਂ :

(*a*) ਪੜ੍ਹਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਅਨੰਦਪੂਰਨ ਅਨੁਭਵ ਬਣੇਗਾ।

(*b*) ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹਨ 'ਤੇ ਬਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏਗਾ।

(*c*) ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਮੇਂ ਉਚਾਰਨ ਸੰਬੰਧੀ ਗ਼ਲਤੀਆਂ ਵੱਲ ਸੁਚੇਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

(*d*) ਉਪਰੋਕਤ 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ

54. ਵਿਆਕਰਨ ਸਿਖਲਾਈ ਸੰਬੰਧੀ ਕਿਹੜਾ ਕਥਨ ਦਰੁਸਤ ਹੈ ?

(*a*) ਵਿਆਕਰਨ ਨੂੰ ਪਾਠ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(*b*) ਵਿਆਕਰਨ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਪੁਸਤਕ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

(*c*) ਵਿਆਕਰਨ ਦੀ ਜਮਾਤ ਵੱਖਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

(*d*) ਵਿਆਕਰਨ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

55. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਆਕਰਨ ਸਿੱਖਣ-ਸਿਖਾਉਣ ਦੀ ਦਰੁਸਤ ਵਿਧੀ ਹੈ :

(*a*) ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿ ਕੇ ਸਿੱਖਣਾ

(*b*) ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖਣਾ

(*c*) ਤਰਜਮੇ ਨਾਲ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਣਾ

(*d*) ਵਿਆਕਰਨ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖਣਾ

56. ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਜਮਾਤ 'ਚ ਸਿੱਖਣ-ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਉਤਸਾਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਾਹੌਲ ਉੱਥੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ :

(*a*) ਜਿੱਥੇ ਜਮਾਤ 'ਚ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ 'ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਬਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

(*b*) ਜਿੱਥੇ ਜਮਾਤ 'ਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਤੇ ਸੁਣਨ ਦਾ ਵਧੇਰੇ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ।

(*c*) ਜਿੱਥੇ ਜਮਾਤ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ 'ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਉਕਤੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਣ।

(*d*) ਜਿੱਥੇ ਜਮਾਤ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਚਾਰਟ ਲੱਗੇ ਹੋਣ।

57. ਜਮਾਤ ਦੀ ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਸਥਿਤੀ :

(*a*) ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

(*b*) ਇਕ ਸਾਧਨ (ਰੀਸੋਰਸ) ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਵਰਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

(*c*) ਜਮਾਤ ਦਾ ਅਨੁਸ਼ਾਸ਼ਨ ਭੰਗ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

(*d*) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿੱਥ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

58. ਲਿਖਣ ਕੌਸ਼ਲ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ :

(*a*) ਵਿਆਕਰਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਹੀ ਵਾਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ

(*b*) ਬੋਲਣ ਲਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਧੁਨੀਆਂ ਦੀ ਅਸੀਂ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰੂਪਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਚਿਹਨਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਨੂੰ ਕਾਗਜ਼ 'ਤੇ ਲਿਖਣਾ

(*c*) ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣਾ ਜਿਹੜੀ ਅਸੀਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਕੌਸ਼ਲਾਂ ਲਈ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ

(*d*) ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅਭਿਵਿਅਕਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਪਯੁਕਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਉਪ-ਵਾਕਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨਾ

59. ਹਰਕੀਰਤ ਕਿਤਾਬ 'ਚੋਂ ਇਕ ਵਿਸ਼ਾ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹੀ ਵਿਸ਼ਾ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਹਰਕੀਰਤ ਦੁਆਰਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਹੜੇ ਕੌਸ਼ਲਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ?

(*a*) ਸੁਣਨਾ, ਲਿਖਣਾ ਅਤੇ ਬੋਧ ਹੋਣਾ

(*b*) ਸੁਣਨਾ, ਬੋਲਣਾ ਅਤੇ ਸਮਝਣਾ

(*c*) ਸੁਣਨਾ, ਬੋਲਣਾ, ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਲਿਖਣਾ

(*d*) ਬੋਲਣਾ, ਸੁਣਨਾ ਅਤੇ ਬੋਧ ਹੋਣਾ

60. ਸ਼ਬਦ-ਨਿਰਮਾਣ ਖੇਡਾਂ ਮਦਦ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ

I. ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ 'ਚ

II. ਉਚਾਰਨ ਸਿੱਖਣ 'ਚ

III. ਬੋਧ ਲਈ

(*a*) ਕੇਵਲ I (*b*) I ਅਤੇ II

(*c*) I ਅਤੇ III (*d*) ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ ਹੀ

Section—C / ਭਾਗ—C English Language (ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ : 61 - 90

Please read the passage carefully and answer the questions 61 – 67

Discrimination implies that there is a preference for some or a prejudice towards others. Wise teachers examine how to provide classroom system that treat students fairly. In doing so, they may find that equal treatment results from unequal interpretations of rules. The expectation for all children to stay in their seats and not wander around the room may be an unfair expectation for some. In getting to know students well, teachers can come to know what instructional contexts are tolerable, possible and desirable for different individuals. In knowing themselves well, teachers know what alterations in their own preferred style of teaching will be necessary to accommodate different children.

61. 'Accommodate' in the passage refers to

(*a*) adapt (*b*) serve

(*c*) harmonize (*d*) oblige

62. 'alterations' refers to

(*a*) choices (*b*) changes

(*c*) options (*d*) none of the above

63. The author wants the teachers to be

(*a*) wise and tolerant

(*b*) accommodating and focused

(*c*) fair and unbiased (*d*) all the above

64. According to the passage, a teacher must

(*a*) know his/her lessons well

(*b*) know himself/herself as well as the students well

(*c*) none of these (*d*) both (*a*) and (*b*)

65. "The expectation for all children to stay in their seats and not wander around the room may be an unfair expectation for some" implies that

(*a*) all children are expected to stay in their seats

(*b*) all children will wander in the classroom

(*c*) all children may not display similar behaviour

(*d*) none of the above

66. "Equal treatment results from unequal interpretation of rules" means

(*a*) biased teachers can interpret rules in any way

(*b*) only rules that involve safety can be unilateral

(*c*) rules ought not to have singular interpretation

(*d*) none of the above

67. The passage espouses that wise teachers

(*a*) check the veracity of the students' statements

(*b*) are not indifferent to students

(*c*) treat unequal students equally

(*d*) follow their favoured styles of teaching

Please read the passage carefully and answer the questions 68 – 75

It is strange that, according to his position in life, an extravagant man is admired or despised. A successful businessman does nothing to increase his popularity by being careful with his money. He is expected to display his success, to have a smart car, an expensive lifestyle, and to be lavish with his hospitality. If he is not so, he is considered mean and his reputation in business may even suffer in consequence. The paradox remains that if he has not been careful with his money in the first place, he would never have achieved his present wealth. Among the less income group, a different set of values exist. The young clerk who makes his wife a present of a new dress when hadn't paid his house rent is condemned as extravagant. Carefulness with money to the point of meanness is applauded as a virtue. Nothing in his life is considered more worthy than paying his bills. The ideal wife for such man separates her housekeeping money into joyless little piles–so much for rent, for food, for the children's shoes she is able to face the milkman with equanimity and never knows the guilt of buying something she can't really afford. As for myself, I fall into neither of these categories. If I have money to spare, I can be extravagant, but when as is usually the case, I am hard up, then I am the meanest man imaginable.

68. The best title for this passage could be
(*a*) Advantages and disadvantages of being rich
(*b*) Different sets of values for the haves and have-nots
(*c*) Housewife's equanimity
(*d*) Writer's approach towards money

69. The statement "she is able to face the milkman with equanimity" implies that
(*a*) she is not upset as she has been paying the milkman his dues regularly
(*b*) she loses her nerve at the sight of the milkman who always demands his dues
(*c*) she manages to keep cool as she has to pay the milkman only a month's dues
(*d*) she remains composed and confident as she knows that she no worry about the milkman dues

70. As far as money is concerned, we get the impression that the writer
(*a*) does not have any money
(*b*) is never inclined to extravagance
(*c*) would like to be considered frugal
(*d*) even without money he can be very mean

71. The phrase "lavish with his hospitality" signifies
(*a*) miserliness in dealing with his friends
(*b*) considerateness in spending on guests and strangers
(*c*) extravagance in entertaining guests
(*d*) indifference in entertaining his friends and relatives

72. We understand from the passage that
(*a*) All mean people are wealthy
(*b*) Wealthy people are invariably successfull
(*c*) Carefulness with money increases admiration for a businessman
(*d*) Extravagance can be a virtue or a vice depending on the amount of money one has

73. It seems that low paid people may
(*a*) not pay their bills promptly
(*b*) not keep their creditors waiting
(*c*) borrow money to meet their essential needs
(*d*) be considered guilty if they overspend

74. The word 'paradox' means
(*a*) Statement based on facts
(*b*) Contradictory statements
(*c*) Statements that are generally acceptable
(*d*) Statement based on popular notion

75. How does the housewife, described by the writer, feel when she saves money ?
(*a*) Is content to be so thrifty
(*b*) Wishes life was less cumbersome
(*c*) Is still troubled by a sense of guilt
(*d*) Wishes she could be sometimes extravagant

76. In a diverse classroom, learners find it difficult to speak and write good English and often lapse into their mother-tongue because
(*a*) they are not motivated to learn English
(*b*) they lack enough competence in the target language and the structures of the two languages are different
(*c*) they do not have the ability to learn English
(*d*) they are slow learners

77. 'Students need to brainstorm ideas, organize them, draft, edit and revise their work,' is a 'process' related to
(*a*) reading skills (*b*) writing skills
(*c*) listening skills (*d*) speaking skills

78. Which of the following statements is true about Grammar Translation Method ?
i. The teacher must know both the languages
ii. The Spoken aspect of the language is not stressed
iii. Grammar rules are to be memorized
iv. Exercises are mostly sentence based
(*a*) Only i (*b*) Only ii and iii
(*c*) Only i and iv (*d*) All the above

79. Words like Break / Brake ; Peace / Piece are examples of
(*a*) Homonyms (*b*) Homographs
(*c*) Homophones (*d*) Acronyms

80. Figurines, flash cards and flip charts are
(*a*) audio aids (*b*) visual aids
(*c*) audio – visual aids (*d*) oral aids

81. Language acquisition device
(*a*) is responsible for parental sensitivity towards children's needs
(*b*) refers to the black box in S-R theory
(*c*) is a component of nativist theory of language
(*d*) is present in all higher order mammals

82. An approach to language teaching which seeks to focus on language in its entirety rather than breaking it down into separate components, such as reading, listening, writing, grammar, etc. is known as
(*a*) Audio-lingual Method
(*b*) Silent Way (*c*) Grammar Translation
(*d*) Holistic Approach

83. When speaking, people generally raise and lower the PITCH of their voice, forming pitch patterns; this is known as
(*a*) Voice (*b*) Intonation
(*c*) Tone (*d*) Key

84. Cognates are used in the teaching of
(*a*) Grammar (*b*) Speaking Skill
(*c*) Vocabulary (*d*) Listening Skill

85. Role Play, Group Discussions, Presentations and Mock Interviews are examples of activities that help gauge the

(*a*) reading skill of the examinee

(*b*) speaking skill of the examinee

(*c*) writing skill of the examinee

(*d*) None of the above

86. Reena is trying to learn how to spell the word practical. She repeats p-r-a-c-t-i-c-a-l to herself several times until she can spell the word. The memory strategy she is using is

(*a*) elaboration (*b*) organization

(*c*) mnemonics (*d*) rehearsal

87. Suman is unable to pronounce the words 'smile' and 'school' clearly. As her teacher, what strategy would you think most appropriate in this situation ?

(*a*) Make Suman repeat the 'words' many times

(*b*) Make Suman pronounce these words after listening and understanding the meaning and sound pattern of the words and appreciate her when she pronounces them correctly

(*c*) Humiliate Suman by isolating her and asking her to repeat the words

(*d*) Asking the entire class to repeat the words and let Suman listen to them

88. Fluency in English can be developed through

(*a*) creating opportunities to use the target language for communication

(*b*) the teacher talking for most of the time

(*c*) the teacher being alert to spot the errors and correct them

(*d*) allowing students who are not confident to have the freedom to be quiet

89. Teachers help learners 'construct' their knowledge in English by

(*a*) giving extensive language drills in which learners practise language items mechanically

(*b*) enabling them to see the relationship between their prior knowledge and the new knowledge to be acquired

(*c*) giving the learners a lot of assignments and projects that will lead to much practice

(*d*) correcting every mistake that a learner makes and providing him with the relevant rule of grammar as an immediate feedback

90. The science of language is called

(*a*) Stylistics (*b*) Phonetics

(*c*) Linguistics (*d*) Semantics

Section D / ਭਾਗ—D Mathematics (ਗਣਿਤ) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ : 91 - 120

91. For a party, a group of students decided to collect as many paise from each student of the group as is the number of students in the group. The total money collected was Rs. 34.81. The number of students in the group was

(*a*) 41 (*b*) 49

(*c*) 51 (*d*) 59

92. The ceiling of a room is 15m 17cm long and 9m 2cm broad. The least number of square tiles required to pave for this is

(*a*) 768 (*b*) 814

(*c*) 878 (*d*) 898

93. On a rainy day, rainfall of 5 cm is observed. The volume of the water (in m^3) that falls on 2 hectares of ground is

(*a*) 50 (*b*) 100

(*c*) 500 (*d*) 1000

94. If 3/5 of a cistern is filled in 1 minute, how much time (in seconds) will be required to fill the rest of the cistern ?

(*a*) 40 (*b*) 30

(*c*) 15 (*d*) 10

91. ਇਕ ਪਾਰਟੀ ਲਈ, ਇਕ ਸਮੂਹ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ, ਸਮੂਹ ਦੇ ਹਰ ਇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਤੋਂ, ਉਨੇ ਪੈਸੇ 'ਕੱਠੇ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿੰਨੇ ਬੱਚੇ ਉਸ ਸਮੂਹ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਕੁੱਲ ਜਮਾਂ ਕੀਤੀ ਰਕਮ 34.81 ਰੁਪਏ ਹੈ। ਸਮੂਹ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੈ :

(*a*) 41 (*b*) 49

(*c*) 51 (*d*) 59

92. ਇਕ ਕਮਰੇ ਦੀ ਛੱਤ 15 ਮੀਟਰ 17 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਲੰਮੀ ਅਤੇ 9 ਮੀਟਰ 2 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਚੌੜੀ ਹੈ। ਛੱਤ ਨੂੰ ਪੱਧਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਗ ਟਾਇਲਾਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸੰਖਿਆ ਹੋਵੇਗੀ :

(*a*) 768 (*b*) 814

(*c*) 878 (*d*) 898

93. ਬਰਸਾਤ ਦੇ ਇਕ ਦਿਨ ਵਿਚ 5 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਬਾਰਿਸ਼ ਮਾਪੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। 2 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਪਏ ਪਾਣੀ ਦਾ ਆਇਤਨ (ਘਣ ਮੀਟਰ) ਹੋਵੇਗਾ :

(*a*) 50 (*b*) 100

(*c*) 500 (*d*) 1000

94. ਜੇਕਰ ਇਕ ਹੌਦੀ ਦਾ 3/5 ਵਾਂ ਹਿੱਸਾ, ਇਕ ਮਿੰਟ 'ਚ ਭਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬਚੇ ਹੋਏ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਭਰਨ ਲਈ ਕਿੰਨਾ ਸਮਾਂ (ਸੈਕਿੰਡ 'ਚ) ਲੱਗੇਗਾ ?

(*a*) 40 (*b*) 30

(*c*) 15 (*d*) 10

95. The ratio of the least prime number of the least composite number is
(*a*) 2 : 3 (*b*) 1 : 4
(*c*) 1 : 2 (*d*) 1 : 3

96. If 24 cows eat as much as 7 buffaloes, how many cows will eat as much as 28 buffaloes ?
(*a*) 112 (*b*) 96
(*c*) 72 (*d*) 54

97. What must be added to each term of the ratio 3 : 5 so that it becomes 5 : 6 ?
(*a*) 2 (*b*) 5
(*c*) 7 (*d*) 8

98. The LCM of 3, 0.09 and 2.7 is
(*a*) 27 (*b*) 2.7
(*c*) 0.27 (*d*) 0.027

99. Which expression completes the equation
$(21 \times 4) + (21 \times 3) = ?$
(*a*) $(4 + 3) \times 21$ (*b*) $(4 \times 21) + 3$
(*c*) $21 \times (4) \times 3$ (*d*) $(21 \times 21)(4 + 3)$

100. $\frac{3}{8}$ of $168 \times 15 \div 5 + ? = 549 \div 9 + 235$
(*a*) 107 (*b*) 174
(*c*) 189 (*d*) 296

101. If 5/8 of a classroom is full with students, then what percent of classroom is full ?
(*a*) 45% (*b*) 58%
(*c*) 62.5% (*d*) 65%

102. What is the denominator of a whole number ?
(*a*) 0 (*b*) 1
(*c*) 10 (*d*) It depends on the number

103. Which of the following statements is/are true :
i. Every polynomial is a rational expression.
ii. Every rational expression is a polynomial.
(*a*) i (*b*) ii
(*c*) Both (*d*) None

104. Out of her total monthly income, Ravi spends 30% on house rent and 60% of the rest on household expenses. If he saves Rs. 6300 per month, what is his monthly income ?
(*a*) 18500 (*b*) 20500
(*c*) 22500 (*d*) 24500

105. Here are four numbers
A. 0.05 B. 2.50
C. 7.54 D. 5.26
Which two numbers have same value for digit 5 ?
(*a*) A and D (*b*) B and C
(*c*) A and C (*d*) C and D

106. The smallest of three consecutive multiples of 5 whose sum gives 690 is
(*a*) 250 (*b*) 255
(*c*) 225 (*d*) 235

95. ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਅਭਾਵ ਸੰਖਿਆ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਸੰਯੁਕਤ ਸੰਖਿਆ ਦਾ ਅਨੁਪਾ ਹੈ :
(*a*) 2 : 3 (*b*) 1 : 4
(*c*) 1 : 2 (*d*) 1 : 3

96. ਜੇਕਰ 24 ਗਾਵਾਂ, 7 ਮੱਝਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਖਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ 28 ਮੱਝਾਂ ਦੇ ਬਰਾ ਕਿੰਨੀਆਂ ਗਾਵਾਂ ਖਾਣਗੀਆਂ ?
(*a*) 112 (*b*) 96
(*c*) 72 (*d*) 54

97. 3 : 5 ਅਨੁਪਾਤ ਦੇ ਹਰ ਇਕ ਪਦ 'ਚ ਕਿੰਨਾ ਜੋੜ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਅਨੁਪਾਤ 5 : 6 ਹੋ ਜਾਵੇ ?
(*a*) 2 (*b*) 5
(*c*) 7 (*d*) 8

98. 3, 0.09 ਅਤੇ 2.7 ਦਾ ਲਘੁਤਮ ਸਮਾਪਵਰਤਕ ਹੈ :
(*a*) 27 (*b*) 2.7
(*c*) 0.27 (*d*) 0.027

99. ਕਿਹੜਾ ਵਿਅੰਜਕ ਸਮੀਕਰਨ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ?
$(21 \times 4) + (21 \times 3) = ?$
(*a*) $(4 + 3) \times 21$ (*b*) $(4 \times 21) + 3$
(*c*) $21 \times (4) \times 3$ (*d*) $(21 \times 21)(4 + 3)$

100. 168 ਦਾ $\frac{3}{8} \times 15 \div 5 + ? = 549 \div 9 + 235$
(*a*) 107 (*b*) 174
(*c*) 189 (*d*) 296

101. ਜੇਕਰ ਇਕ ਜਮਾਤ 5/8 ਹਿੱਸਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤੇ ਜਮਾਤ ਕਿੰਨੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ?
(*a*) 45% (*b*) 58%
(*c*) 62.5% (*d*) 65%

102. ਇਕ ਪੂਰਣ ਅੰਕ ਦਾ ਹਰ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ ?
(*a*) 0 (*b*) 1
(*c*) 10 (*d*) ਇਹ ਸੰਖਿਆ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰੇਗਾ

103. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਕਥਨ ਸਹੀ ਹੈ
i. ਹਰੇਕ ਬਹੁਪਦ, ਪਰਿਮੇਯ ਵਿਅੰਜਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ii. ਹਰੇਕ ਪਰਿਮੇਯ ਵਿਅੰਜਨ, ਬਹੁਪਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
(*a*) i (*b*) ii
(*c*) ਦੋਵੇਂ ਹੀ (*d*) ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ

104. ਰਵੀ ਆਪਣੀ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਕੁੱਲ ਆਮਦਨ ਦਾ 30% ਹਿੱਸਾ, ਘਰ ਦੇ ਕਿਰਾਏ ਤੇ ਅਤੇ 60% ਹਿੱਸਾ ਬਾਕੀ ਘਰ ਖ਼ਰਚੇ 'ਤੇ ਖਰਚਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਹਰ ਮਹੀਨੇ 6300 ਰੁਪਏ ਦੀ ਬੱਚਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਆਮਦਨ ਕਿੰਨੀ ਹੋਵੇਗੀ ?
(*a*) 18500 (*b*) 20500
(*c*) 22500 (*d*) 24500

105. ਹੇਠਾਂ ਚਾਰ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਹਨ :
A. 0.05 B. 2.50
C. 7.54 D. 5.26
ਕਿਹੜੀਆਂ ਦੋ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਵਿਚ ਅੰਕ 5 ਮਾਨ ਦਾ ਬਰਾਬਰ ਹੈ।
(*a*) A ਅਤੇ D (*b*) B ਅਤੇ C
(*c*) A ਅਤੇ C (*d*) C ਅਤੇ D

106. 5 ਦੇ ਤਿੰਨ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਗੁਣਜ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੋੜ 690 ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਗੁਣਜ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ?
(*a*) 250 (*b*) 255
(*c*) 225 (*d*) 235

107. Which
$\frac{1}{4}$?
(*a*) 0.
(c) 0
108. Wha
109. A nu
163.
110. Thr
lar
thi
111. Th
112.
113.
114.

107. Which of the following decimal number is greater than $\frac{1}{4}$?
(*a*) 0.2 (*b*) 0.205
(*c*) 0.255 (*d*) 0.25

108. What will be the result when 55555555 is divided by 55
(*a*) 1101 (*b*) 10111
(*c*) 111111 (*d*) 1010101

109. A number is as much greater than 41 as it is less than 163. Find the number
(*a*) 102 (*b*) 94
(*c*) 88 (*d*) 82

110. Three numbers are in the ratio 4 : 5 : 6. The sum of the largest and the smallest number is equal to sum of the third number and 45. The largest number is
(*a*) 45 (*b*) 54
(*c*) 60 (*d*) 64

111. The least number which when divided by 5, 6, 7 and 8 leaves a remainder 3, but when divided by 9 leaves no remainder, is
(*a*) 840 (*b*) 843
(*c*) 1418 (*d*) 1683

112. A batsman makes a score of 87 runs in the 17th inning and thus increases his average by 3. Find his average after 17th inning.
(*a*) 35 (*b*) 39
(*c*) 42 (*d*) 43

113. How many lines of symmetry does a square has ?
(*a*) 2 (*b*) 4
(*c*) 6 (*d*) Infinite

114. If the three sides of a triangle be produced in order, then the sum (in degree) of all the exterior angles so formed is
(*a*) 360 (*b*) 270
(*c*) 180 (*d*) 90

115. The property satisfied by the division of whole numbers is
(*a*) closure property (*b*) commutative property
(*c*) associative property (*d*) none of these

116. A primary school mathematics teacher is teaching the concept of 5 uses :
5 fingers; 5 unfix cubes; visual of 5 flowers; word five and symbol 5. She is developing the skill of
(*a*) logical reasoning (*b*) optimization
(*c*) representation (*d*) visualization

117. Analyze the following statements
i. Some children cannot learn mathematics
ii. Boys learn mathematics better than girls
iii. Poor children and children from under privileged group cannot learn mathematics
iv. American children have less Mathematical abilities than Asian children
v Mathematics learning disabilities are common

The above are
(*a*) Assumptions (*b*) Realities
(*c*) Myths (*d*) None of the above

107. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਦਸ਼ਮਲਵ ਅੰਕ $\frac{1}{4}$ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ ?
(*a*) 0.2 (*b*) 0.205
(*c*) 0.255 (*d*) 0.25

108. 55555555 ਨੂੰ 55 ਨਾਲ ਤਕਸੀਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਰਿਣਾਮ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ ?
(*a*) 1101 (*b*) 10111
(*c*) 111111 (*d*) 1010101

109. ਇਕ ਸੰਖਿਆ 41 ਤੋਂ ਉਨੀ ਹੀ ਵੱਡੀ ਹੈ, ਜਿੰਨੀ 163 ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਹੈ। ਉਹ ਸੰਖਿਆ ਕਿਹੜੀ ਹੈ ?
(*a*) 102 (*b*) 94
(*c*) 88 (*d*) 82

110. ਤਿੰਨ ਸੰਖਿਆਵਾਂ 4 : 5 : 6 ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿਚ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਸੰਖਿਆ ਦਾ ਜੋੜ ਤੀਜੀ ਸੰਖਿਆ 45 ਦੇ ਜੋੜ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸੰਖਿਆ ਹੈ :
(*a*) 45 (*b*) 54
(*c*) 60 (*d*) 64

111. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਸੰਖਿਆ ਕਿਹੜੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਦੋਂ 5, 6, 7 ਅਤੇ 8 ਨਾਲ ਤਕਸੀਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਬਾਕੀ 3 ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ 9 ਨਾਲ ਤਕਸੀਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕੋਈ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਬਚਦਾ ?
(*a*) 840 (*b*) 843
(*c*) 1418 (*d*) 1683

112. ਇਕ ਬੱਲੇਬਾਜ਼ ਆਪਣੀ 17ਵੀਂ ਪਾਰੀ 'ਚ 87 ਦੌੜਾਂ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਔਸਤ 3 ਤੋਂ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। 17ਵੀਂ ਪਾਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੀ ਔਸਤ ਕੀ ਸੀ ?
(*a*) 35 (*b*) 39
(*c*) 42 (*d*) 43

113. ਇਕ ਵਰਗ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀਆਂ ਸਮਮਿਤੀ ਰੇਖਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ :
(*a*) 2 (*b*) 4
(*c*) 6 (*d*) ਅਸੀਮ

114. ਜੇਕਰ ਇਕ ਤ੍ਰਿਭੁਜ ਦੀਆਂ, ਤਿੰਨ ਭੁਜਾਵਾਂ ਨੂੰ, ਇਕ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ ਵਧਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣੇ ਸਾਰੇ ਬਾਹਰੀ ਕੋਣਾਂ ਦਾ ਜੋੜਫਲ (ਡਿਗਰੀ 'ਚ) ਹੋਵੇਗਾ :
(*a*) 360 (*b*) 270
(*c*) 180 (*d*) 90

115. ਪੂਰਣ ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਤਕਸੀਮ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਗੁਣਧਰਮ ਹੈ :
(*a*) ਸਮਵ੍ਰਿਤ ਗੁਣਧਰਮ (*b*) ਕ੍ਰਮ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦਾ ਗੁਣਧਰਮ
(*c*) ਸਹਿਚਾਰਤਾ ਦਾ ਗੁਣਧਰਮ (*d*) ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ

116. ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਦੀ ਗਣਿਤ ਦੀ ਅਧਿਆਪਿਕਾ 5 ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਕਰਦੇ ਹੋਏ 5 ਉਂਗਲਾਂ, 5 ਅਣ-ਜੁੜੇ ਘਣ, 5 ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਚਿੱਤਰ, ਸ਼ਬਦ ਪੰਜ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕ 5 ਵਰਤਦੀ ਹੈ। ਉਹ .... ਕੌਸ਼ਲ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।
(*a*) ਤਾਰਕਿਕ ਵਿਚਾਰ ਦਾ (*b*) ਅਨੁਕੂਲਤਮ ਬਣਾਉਣ ਦਾ
(*c*) ਪ੍ਰਸਤੁਤੀਕਰਨ ਦਾ (*d*) ਸਜੀਵ ਕਲਪਨਾਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ

117. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਥਨਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰੋ
i. ਕੁਝ ਬੱਚੇ ਗਣਿਤ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖ ਸਕਦੇ
ii. ਮੁੰਡੇ, ਕੁੜੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਣਿਤ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ
iii. ਗ਼ਰੀਬ ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਸਹੂਲਤਾਂ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਸਮੂਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ, ਗਣਿਤ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖ ਸਕਦੇ
iv. ਅਮਰੀਕੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਯਣੋਗਤਾ ਏਸ਼ਿਆਈ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ
v ਗਣਿਤ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਅਸਮਰਥਾ ਆਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ

ਇਹ ਸਾਰੇ ਹਨ
(*a*) ਧਾਰਨਾਵਾਂ (*b*) ਸੱਚਾਈ
(*c*) ਮਿੱਥ (*d*) ਉਪਰੋਕਤ 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ

118. A student who was asked to evaluate 45-15, finds

15 + 5 = 20
20 + 20 = 40
40 + 5 = 45
So 45 – 15 = 30

In this emphasis is on

i. formal Algorithm in Mathematics
ii. informal Algorithm in Mathematics
iii. relational understanding in Mathematics
iv. procedural knowledge in Mathematics

(*a*) only i (*b*) both ii and iii
(*c*) only iii (*d*) both i and iii

119. When we employ problem solving for teaching mathematics, different types of Problem Contexts are employed. Identify the Problem Contexts in the following situation

X has some balls. If X has 5 more balls than Y, and Y has 7 balls, how many balls X have ?

(*a*) Abstract setting (*b*) Concrete setting
(*c*) Hypothetical setting
(*d*) Personalized setting

120. Pre-number concepts are important to

(*a*) understand fractions
(*b*) enjoy mathematics
(*c*) build up number concepts
(*d*) do arithmetical operations

118. ਇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ 45-15 ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ

15 + 5 = 20
20 + 20 = 40
40 + 5 = 45
ਇਸ ਲਈ 45 – 15 = 30

ਇਸ 'ਚ ਬਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ :

i. ਗਣਿਤ 'ਚ ਰਸਮੀ ਐਲਗੋਰਿਥਮ 'ਤੇ
ii. ਗਣਿਤ 'ਚ ਗ਼ੈਰ-ਰਸਮੀ ਐਲਗੋਰਿਥਮ 'ਤੇ
iii. ਗਣਿਤ ਦੀ ਸੰਬੰਧਾਤਮਕ ਸਮਝ 'ਤੇ
iv. ਗਣਿਤ ਦੇ ਕਾਰਜਗਤ ਗਿਆਨ 'ਤੇ

(*a*) ਕੇਵਲ i (*b*) ii ਅਤੇ iii ਦੋਵੇਂ
(*c*) ਕੇਵਲ iii (*d*) i ਅਤੇ iii ਦੋਵੇਂ

119. ਜਦੋਂ ਗਣਿਤ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿਚ ਅਸੀਂ, ਸਮੱਸਿਆ ਸਮਾਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਸੀਂ ਵਿਭਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸਮੱਸਿਆ ਸੰਦਰਭਾਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ। ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਸਥਿਤੀ 'ਚੋਂ ਸਮੱਸਿਆ ਸੰਦਰਭ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰੋ :

X ਕੋਲ ਕੁਝ ਗੇਂਦਾਂ ਹਨ, ਜੇਕਰ X ਕੋਲ, Y ਤੋਂ 5 ਗੇਂਦਾਂ ਵੱਧ ਹਨ ਅਤੇ Y ਕੋਲ 7 ਗੇਂਦਾਂ ਹਨ ਤਾਂ X ਕੋਲ ਕਿੰਨੀਆਂ ਗੇਂਦਾਂ ਹਨ ?

(*a*) ਅਮੂਰਤ ਸਥਿਤੀ (*b*) ਮੂਰਤ ਸਥਿਤੀ
(*c*) ਪਰਿਕਲਪਨਾਤਮਕ ਸਥਿਤੀ
(*d*) ਨਿੱਜੀਕ੍ਰਿਤ ਸਥਿਤੀ

120. ਸੰਖਿਆ ਪੂਰਵ ਸੰਕਲਪ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ

(*a*) ਭਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ
(*b*) ਗਣਿਤ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈਣ ਲਈ
(*c*) ਸੰਖਿਆ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਘੜਨ ਲਈ
(*d*) ਅੰਕ-ਗਣਿਤੀ ਸੰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ

Section E / ਭਾਗ—E Environmental Studies (ਵਾਤਾਵਰਣ ਸਿੱਖਿਆ) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ : 121 - 150

121. In summers, bad body odour emanates from feet and underarms. It happens because

(*a*) we sweat a lot and it is not able to dry up fast.
(*b*) bacteria start acting on sweat and decompose it.
(*c*) large amount of salts come out of body with sweat
(*d*) we stop using talcum powder or deodorant

122. All of the following methods can be used to disinfect water from disease causing microorganisms, except

(*a*) Desalination (*b*) Chlorination
(*c*) Boiling (*d*) UV treatment

123. Which of the following festivals is <u>not</u> celebrated as a harvest festival in India ?

(*a*) Baisakhi (*b*) Onam
(*c*) Hareli (*d*) Teej

124. Freshwater habitats *generally* do not include

(*a*) Lakes (*b*) Wetlands
(*c*) Estuaries (*d*) Marsh

125. To which layer of the earth do the oceans belong ?

(*a*) Mantle (*b*) Crust
(*c*) Core (*d*) All of the above

126. In which physical change is heat energy absorbed ?

(*a*) Melting (*b*) Freezing
(*c*) Condensing (*d*) Burning

121. ਗ਼ਰਮੀਆਂ 'ਚ ਪੈਰਾਂ ਅਤੇ ਬਗਲਾਂ 'ਚੋਂ ਬਦਬੂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ :

(*a*) ਸਾਨੂੰ ਮੁੜ੍ਹਕਾ ਬਹੁਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸੁੱਕਦਾ।
(*b*) ਮੁੜ੍ਹਕੇ 'ਤੇ ਜੀਵਾਣੂ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਸੜਿਆਂਦ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।
(*c*) ਮੁੜ੍ਹਕੇ ਨਾਲ ਸਰੀਰ 'ਚੋਂ ਬਹੁਤ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਨਮਕ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ।
(*d*) ਅਸੀਂ ਟੈਲਕਮ-ਪਾਊਡਰ ਜਾਂ ਦੁਰਗੰਧ-ਨਾਸ਼ਕ ਲਾਉਣਾ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ।

122. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਸਾਰੇ ਤਰੀਕਿਆਂ 'ਚੋਂ, ਕਿਹੜੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਤਰੀਕੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਜੀਵਾਣੂਆਂ ਤੋਂ, ਰੋਗਾਣੂ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

(*a*) ਆਲੂਣੀਕਰਨ (*b*) ਕਲੋਰੀਕਰਨ
(*c*) ਉਬਾਲਣਾ (*d*) ਪਰਾ-ਬੈਂਗਣੀ ਉਪਚਾਰ

123. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਤਿਉਹਾਰ, ਭਾਰਤ 'ਚ ਵਾਢੀ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ?

(*a*) ਵਿਸਾਖੀ (*b*) ਓਨਮ
(*c*) ਹਰੇਲੀ (*d*) ਤੀਜ

124. ਤਾਜ਼ੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਵਾਸ ਵਿਚ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਸ਼ਾਮਿਲ ਨਹੀਂ ਹੈ :

(*a*) ਝੀਲਾਂ (*b*) ਸੇਮ ਵਾਲੀ ਧਰਤੀ
(*c*) ਜਵਾਰ ਦਹਾਨਾ (*d*) ਦਲਦਲ

125. ਮਹਾਂਸਾਗਰ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਧਰਤੀ ਦੀ ਕਿਹੜੀ ਪਰਤ ਨਾਲ ਹੈ ?

(*a*) ਮੈਨਟਲ (*b*) ਕ੍ਰਸਟ
(*c*) ਕੋਰ (*d*) ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ ਹੀ

126. ਕਿਹੜੇ ਸਰੀਰਕ ਬਦਲਾਉ ਕਾਰਨ ਗਰਮ ਊਰਜਾ ਜਜ਼ਬ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ?

(*a*) ਪਿਘਲਣ ਕਾਰਨ (*b*) ਜਮਾਵਕ ਕਾਰਨ
(*c*) ਸੰਘਣਕ ਕਾਰਨ (*d*) ਤਪਸ਼ ਕਾਰਨ

127. Which of the gas is not known as green house gas ?
(*a*) Methane (*b*) Nitrous oxide
(*c*) Carbon dioxide (*d*) Hydrogen

128. Conversion of free atmospheric nitrogen into nitrites and nitrates by bacteria inhabiting root nodules is termed as
(*a*) Denitrification (*b*) Nitrification
(*c*) Nitrogen fixation (*d*) Nitrogen assimilation

129. 'Climate' cannot be described as
(*a*) long-term pattern of weather in a particular area.
(*b*) changes in everyday weather conditions of a particular region.
(*c*) an average weather for a particular region and time period.
(*d*) averages of precipitation, temperature, humidity, sunshine, wind velocity etc. that occur over a long period in a particular place.

130. It is often found that people start having nose bleeding on greater heights. This happens because
(*a*) they experience sharp decrease in blood pressure on heights.
(*b*) blood capillaries in nose are not able to withstand decrease in blood pressure.
(*c*) atmospheric pressure becomes equal to their blood pressure at that height.
(*d*) their blood pressure is higher than atmospheric pressure.

131. While washing hands Kapil could not form lather with soap. Which chemical should be added to the water so that lather is formed ?
(*a*) Alum (*b*) Sodium carbonate
(*c*) Lime (*d*) Potassium permanganate

132. Which of the following plants can be grown without seeds ?
(*a*) Wheat (*b*) Maize
(*c*) Aloe (*d*) Sunflower

133. The largest fresh water lake in India is
(*a*) Wular Lake (*b*) Chilka Lake
(*c*) Powai Lake (*d*) Dal Lake

134. For night driving the best suited colour for the vehicle is
(*a*) White (*b*) Silver
(*c*) Black (*d*) Red

135. Plastic bags do no decompose easily because they are
(*a*) Biodegradable (*b*) Non-biodegradable
(*c*) Recycled (*d*) None of the above

136. Which is the symptom of Cataract ?
(*a*) Seeing a halo around lights
(*b*) Faded colours (*c*) Double vision
(*d*) All of the above

137. Certain microorganisms, if enter into our gut with water or food, are often destroyed. It happens because
(*a*) they can't tolerate our body heat.
(*b*) white blood cells destroy these pathogens.
(*c*) acid and digestives enzymes present in stomach destroy them.
(*d*) antibodies secreted in our gut fight against micro-organisms

127. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਗੈਸਾਂ 'ਚੋਂ, ਕਿਹੜੀ ਗੈਸ, ਗ੍ਰੀਨ ਹਾਊਸ ਗੈਸ ਨਹੀਂ ਹੈ ?
(*a*) ਮੀਥੇਨ (*b*) ਨਾਈਟ੍ਰਸ ਆਕਸਾਈਡ
(*c*) ਕਾਰਬਨ ਡਾਈਆਕਸਾਈਡ
(*d*) ਹਾਈਡ੍ਰੋਜਨ

128. ਜੜ੍ਹ ਦੀ ਛੋਟੀ ਗੰਢ ਵਾਲੇ ਜੀਵਾਣੂਆਂ ਰਾਹੀਂ, ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਵਿਚਲੀ ਨਾਈਟ੍ਰੋਜਨ ਨੂੰ, ਨਾਈਟ੍ਰਾਈਟ ਅਤੇ ਨਾਈਟ੍ਰੇਟ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ :
(*a*) ਡੀਨਾਈਟ੍ਰੀਕਰਨ (*b*) ਨਾਈਟ੍ਰੀਕਰਨ
(*c*) ਨਾਈਟ੍ਰੋਜਨ ਯੋਗਿਕੀਕਰਨ (*d*) ਨਾਈਟ੍ਰੋਜਨ ਇਕਮਿਕਤਾ

129. ਪੌਣ-ਪਾਣੀ ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ :
(*a*) ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਬਣੇ ਮੌਸਮ ਦੇ ਪੈਟਰਨ ਨੂੰ।
(*b*) ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਬਦਲਦੀਆਂ ਮੌਸਮ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ।
(*c*) ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸਮੇਂ-ਕਾਲ ਦੇ ਔਸਤ ਮੌਸਮ ਨੂੰ।
(*d*) ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਵਾਪਰਨ ਵਾਲੇ ਅਵਖੇਪਣ, ਤਾਪਮਾਨ, ਹੁੰਮਸ, ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ, ਪੌਣ ਦਾ ਵੇਗ ਆਦਿ ਦੇ ਔਸਤ ਨੂੰ।

130. ਅਜਿਹਾ ਕਈ ਵਾਰੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਚਾਈ 'ਤੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਨੱਕ 'ਚੋਂ ਖ਼ੂਨ ਵਗਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ :
(*a*) ਉਚਾਈ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖ਼ੂਨ ਦਾ ਦਬਾਅ ਬਹੁਤ ਘਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
(*b*) ਨੱਕ ਦੀਆਂ ਲਹੂ-ਕੇਸ਼ਕਾਵਾਂ, ਖ਼ੂਨ ਦੇ ਘਟਦੇ ਦਬਾਅ ਦਾ ਸਾਹਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ।
(*c*) ਉਸ ਉਚਾਈ 'ਤੇ ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਦਾ ਦਬਾਅ, ਖ਼ੂਨ ਦੇ ਦਬਾਅ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
(*d*) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖ਼ੂਨ ਦਾ ਦਬਾਅ, ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਦੇ ਦਬਾਅ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

131. ਕਪਿਲ ਸਾਬਨ ਨਾਲ ਹੱਥ ਧੋਂਦੇ ਹੋਏ ਝੱਗ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਿਆ। ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਕਿਹੜਾ ਰਸਾਇਣ ਘੋਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਜਿਸ ਨਾਲ ਝੱਗ ਬਣ ਸਕੇ ?
(*a*) ਐਲਮ (*b*) ਸੋਡੀਅਮ ਕਾਰਬੋਨੇਟ
(*c*) ਲਾਈਮ (*d*) ਪੋਟਾਸ਼ੀਅਮ ਪਰਮੈਂਗਨੇਟ

132. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਪੌਦਾ ਬਿਨਾ ਬੀਜ ਦੇ ਵੀ ਉੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ ?
(*a*) ਕਣਕ (*b*) ਮੱਕੀ
(*c*) ਕੁਆਰ ਗੰਦਲ (*d*) ਸੂਰਜਮੁਖੀ

133. ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਤਾਜ਼ੇ-ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਝੀਲ ਕਿਹੜੀ ਹੈ ?
(*a*) ਵੂਲਰ ਝੀਲ (*b*) ਚਿਲਕਾ ਝੀਲ
(*c*) ਪੋਵਈ ਝੀਲ (*d*) ਡੱਲ ਝੀਲ

134. ਰਾਤੀਂ ਗੱਡੀ ਚਲਾਉਣ ਲਈ, ਗੱਡੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਅਨੁਕੂਲ ਰੰਗ ਹੈ :
(*a*) ਸਫ਼ੇਦ (*b*) ਚਾਂਦੀ ਰੰਗਾ
(*c*) ਕਾਲਾ (*d*) ਲਾਲ

135. ਪਲਾਸਟਿਕ ਦੇ ਲਿਫਾਫੇ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਗਲ਼ਦੇ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ :
(*a*) ਜੀਵ-ਵਿਘਟਤ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
(*b*) ਜੀਵ-ਵਿਘਟਤ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
(*c*) ਮੁੜ-ਵਰਤਣਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
(*d*) ਉਪਰੋਕਤ 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

136. ਰਤੌਂਦੀ ਦਾ ਲੱਛਣ ਕਿਹੜਾ ਹੈ :
(*a*) ਰੌਸ਼ਨੀ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਘੇਰਾ ਬਣਦਾ ਦਿਖਣਾ।
(*b*) ਰੰਗਾਂ ਦਾ ਫਿਕਾ ਦਿਖਣਾ
(*c*) ਦੂਹਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ (*d*) ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ ਹੀ।

137. ਕੁਝ ਸੂਖ਼ਮ ਜੀਵਾਣੂ ਜੇ ਕਰ ਪਾਣੀ ਜਾਂ ਖਾਣੇ ਰਾਹੀਂ ਸਾਡੀਆਂ ਆਂਦਰਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ :
(*a*) ਉਹ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਗ਼ਰਮੀ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।
(*b*) ਖ਼ੂਨ ਦੇ ਸਫ਼ੇਦ ਕੋਸ਼ਾਣੂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੋਮ-ਜਣਕ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।
(*c*) ਪੇਟ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਐਸਿਡ ਅਤੇ ਪਾਚਣ ਕਣ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।
(*d*) ਸਾਡੀਆਂ ਆਂਦਰਾਂ ਵਿਚ ਰਿਸਦੇ ਰੋਗਾਣੂਨਾਸ਼ਕ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੂਖਮ-ਜੀਵਾਣੂਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਦੇ ਹਨ।

138. CNG stands for—
(*a*) Compressed Natural Gas
(*b*) Condensed Natural Gas
(*c*) Combined Natural Gas
(*d*) Convertible Natural Gas

139. In which type of fire incident, use of water based fire extinguishers is best suited ?
(*a*) Fire involving clothes, paper or woods etc.
(*b*) Fire involving petrol, diesel, oil etc.
(*c*) Fire involving short circuit in wiring.
(*d*) Fire involving electrical equipments like computers etc.

140. Which of the following wild life sanctuaries is not situated in Punjab ?
(*a*) Harike Wildlife Sanctuary
(*b*) Abohar Wildlife Sanctuary
(*c*) Kumbhalgarh Wildlife Sanctuary
(*d*) Bir Moti Bagh Wildlife Sanctuary

141. If we break a magnet into two pieces
(*a*) the N and S poles will be separated only if it breaks in equal parts
(*b*) we will get two N poles on one magnet and two S poles on another part irrespective of size
(*c*) we will get two magnets with N and S pole on each one
(*d*) both (*a*) and (*c*) above

142. What should you not do while giving first aid to a person in case of 'heat stroke' ?
(*a*) Place the person in a shady place
(*b*) Sponge the person with wet towel
(*c*) Give the person some coffee to drink
(*d*) Apply icepacks in the armpit and groin of that person

143. The process responsible for entry and exit of gases in leaf is
(*a*) transpiration (*b*) diffusion
(*c*) translocation (*d*) osmosis

144. Plasmodium, a protozoan is a causative organism of
(*a*) pneumonia (*b*) kala azar
(*c*) measles (*d*) malaria

145. Which of the following vitamins is not a part of the group to which the other three belong ?
(*a*) Vitamin A (*b*) Vitamin B
(*c*) Vitamin D (*d*) Vitamin K

146. Which of the following place would be suitable for visit in order to help children learn features of different animals and their habitats ?
(*a*) Biodiversity park (*b*) Zoological park
(*c*) Science museum (*d*) Farm house

147. A teacher in a unit test asks her grade 3 children to give some examples of living things. Children gave following examples of living things in their answer—Boy, Girl, Man, Cloud, Birds, Moon, Dogs, Mosquitoes, Car and Train. What should this indicate to the teacher ?
(*a*) Children have not learnt their lesson properly.
(*b*) Children are still confused between living and non-living things.
(*c*) Children are grouping all moving things as living beings.
(*d*) She needs to teach this concept again in her class.

138. ਸੀ.ਐਨ.ਜੀ. ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ :
(*a*) ਕੰਪ੍ਰੇਸਡ ਨੈਚੁਰਲ ਗੈਸ (*b*) ਕੰਡੇਨਸਡ ਨੈਚੁਰਲ ਗੈਸ
(*c*) ਕੰਬਾਂਇੰਡ ਨੈਚੁਰਲ ਗੈਸ (*d*) ਕਨਵਰਟੇਬਲ ਨੈਚੁਰਲ ਗੈਸ

139. ਅੱਗ ਲੱਗਣ ਦੀ ਕਿਹੜੀ ਘਟਨਾ ਸਮੇਂ, ਪਾਣੀ ਆਧਾਰਿਤ ਅਗਨੀਰੋਧਕ ਵਰਤੋਂ ਵੱਧ ਅਨੁਕੂਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ?
(*a*) ਕਪੜੇ, ਕਾਗਜ਼ ਅਤੇ ਲੱਕੜ ਆਦਿ ਨੂੰ ਲੱਗਣ ਵਾਲੀ ਅੱਗ
(*b*) ਪੈਟ੍ਰੋਲ, ਡੀਜ਼ਲ, ਤੇਲ ਆਦਿ ਨੂੰ ਲੱਗਣ ਵਾਲੀ ਅੱਗ ਸਮੇਂ
(*c*) ਸ਼ਾਟ-ਸਰਕਿਟ ਨਾਲ ਅੱਗ ਲੱਗਣ ਸਮੇਂ
(*d*) ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਜਿਵੇਂ ਕੰਪਿਊਟਰ ਆਦਿ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲੱਗਣ ਸਮੇਂ

140. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਰੱਖ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ?
(*a*) ਹਰੀਕੇ ਰੱਖ (*b*) ਅਬੋਹਰ ਰੱਖ
(*c*) ਕੁੰਭਲਗੜ੍ਹ ਰੱਖ (*d*) ਬੀਰ ਮੋਤੀ ਬਾਗ਼ ਰੱਖ

141. ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਇਕ ਚੁੰਬਕ ਦੇ, ਦੋ ਟੁਕੜੇ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ :
(*a*) ਜੇਕਰ ਉਹ ਦੋ ਬਰਾਬਰ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਟੁੱਟਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਉੱਤਰੀ, ਦੱਖਣੀ ਸਿਰਾ ਅਲਹਿਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।
(*b*) ਆਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਕ ਚੁੰਬਕ 'ਚੋਂ ਸਾਨੂੰ, ਦੋ ਉੱਤਰੀ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਚੁੰਬਕ 'ਚੋਂ, ਦੋ ਦੱਖਣੀ ਸਿਰੇ ਮਿਲਣਗੇ।
(*c*) ਸਾਨੂੰ ਦੋ ਚੁੰਬਕਾਂ ਮਿਲਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਵਿਚ ਉੱਤਰੀ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਸਿਰਾ ਹੋਵੇਗਾ।
(*d*) ਉਪਰੋਕਤ (*a*) ਅਤੇ (*c*) ਦੋਵੇਂ ਹੀ।

142. 'ਲੂ ਲੱਗਣ' ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ, ਮੁਢਲੀ ਡਾਕਟਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ?
(*a*) ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਛਾਂ 'ਚ ਬਿਠਾਉਣਾ।
(*b*) ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਗਿੱਲੇ ਤੌਲੀਏ ਨਾਲ ਪੂੰਝਣਾ।
(*c*) ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਪੀਣ ਲਈ ਦੇਣਾ।
(*d*) ਵਿਅਕਤੀ ਦੀਆਂ ਬਗਲਾਂ ਅਤੇ ਚੱਡਿਆਂ 'ਚ ਬਰਫ਼ ਲਾਉਣਾ।

143. ਪੱਤੀਆਂ ਵਿਚ ਗੈਸਾਂ ਦੇ ਦਾਖ਼ਲੇ ਅਤੇ ਨਿਕਾਸ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ
(*a*) ਵਾਸ਼ਪ-ਉਤਸਰਜਨ (*b*) ਫ਼ੈਲਾਅ
(*c*) ਸਥਾਨਾਂਤਰਣ (*d*) ਪ੍ਰਾਸਰਣ

144. ਇਕ ਕੋਸ਼ੀ ਪਲਾਜ਼ਮੋਡਿਅਮ ਜੀਵ ਦੁਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ :
(*a*) ਨਮੂਨੀਆ (*b*) ਕਾਲਾ ਅਜ਼ਾਰ
(*c*) ਖ਼ਸਰਾ (*d*) ਮਲੇਰੀਆ

145. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਵਿਟਾਮਿਨ, ਉਸ ਸਮੂਹ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਬਾਕੀ ਤਿੰਨਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ?
(*a*) ਵਿਟਾਮਿਨ ਏ (*b*) ਵਿਟਾਮਿਨ ਬੀ
(*c*) ਵਿਟਾਮਿਨ ਡੀ (*d*) ਵਿਟਾਮਿਨ ਕੇ

146. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਘੁੰਮਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹੜੀ ਜਗ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ-ਸਹਿਣ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖ ਸਕਣ ?
(*a*) ਜੀਵ-ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਪਾਰਕ (*b*) ਚਿੜੀਆ ਘਰ
(*c*) ਵਿਗਿਆਨਕ ਅਜਾਇਬ ਘਰ
(*d*) ਫਾਰਮ-ਹਾਊਸ

147. ਇਕ ਅਧਿਆਪਕ, ਯੂਨਿਟ ਟੈਸਟ ਵਿਚ, ਤੀਜੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ, ਜੀਵਤ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਨ ਦੇਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਜੀਵਤ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਉਦਾਹਰਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ : ਮੁੰਡਾ, ਕੁੜੀ, ਆਦਮੀ, ਬੱਦਲ, ਚਿੜੀਆਂ, ਚੰਨ, ਕੁੱਤਾ, ਮੱਛਰ, ਕਾਰ ਅਤੇ ਰੇਲ-ਗੱਡੀ। ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਚੱਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ?
(*a*) ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪਾਠ ਚੰਗੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖਿਆ।
(*b*) ਬੱਚੇ ਜੀਵਤ ਅਤੇ ਨਿਰਜੀਵ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਅੰਤਰ ਕਰਨ ਵਿਚਕਾਰ ਉਲਝੇ ਹੋਏ ਹਨ।
(*c*) ਬੱਚੇ ਸਾਰੀਆਂ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ, ਸਜੀਵ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।
(*d*) ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਇਹ ਸੰਕਲਪ ਦੁਬਾਰਾ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

148. Collection of real objects like sample of leaves, soils types, coins and tickets is considered as teaching-learning material in EVS class. Among these which one should be regarded as the most important reason ?

(*a*) it makes learners knowledgeable about the things present in their environment

(*b*) it is a good exercise to make children understand the worth of things found in their surroundings

(*c*) it fascinates children and hence makes the class interesting

(*d*) it helps learners interact with real life objects to enhance skills like observation, classification and reasoning

149. According to National Curriculum Framework-2005 (NCF-2005), EVS syllabus has been designed to forge an integrated perspective that draws upon insights gained from

(*a*) Sciences (*b*) Social Sciences

(*c*) Environmental Education

(*d*) All of these

150. Which of the following activities would be of least help for the class 3 students while learning mapping skills ?

(*a*) Showing the conventional maps to students using charts and atlas.

(*b*) Telling them to draw different 3-dimensional objects from different projections.

(*c*) Playing games to make them explore their surroundings using direction based cues.

(*d*) Let them draw layouts of their classroom or any other part of school building.

148. ਈ.ਵੀ.ਐੱਸ. ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਸਮੇਂ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਿਆ ਸਮੱਗਰੀ ਵੱਲੋਂ ਪੱਤੀਆਂ ਦੇ ਨਮੂਨੇ, ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਸਿੱਕੇ, ਟਿਕਟਾਂ ਆਦਿ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ ਇਸ ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਾਰਨ ਕਿਹੜਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

(*a*) ਇਸ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਮੌਜੂਦ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(*b*) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ, ਇਹ ਇਕ ਚੰਗਾ ਅਭਿਆਸ ਹੈ।

(*c*) ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਮਾਤ ਨੂੰ ਦਿਲਚਸਪ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।

(*d*) ਇਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅਸਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਰਾਬਤਾ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਖਣ, ਕ੍ਰਮਬੱਧ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਦੇ ਕੌਸ਼ਲਾਂ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

149. ਐਨ.ਸੀ.ਐਫ. 2005 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਧਿਐਨ (ਈ.ਵੀ.ਐਸ) ਦਾ ਪਾਠ-ਕ੍ਰਮ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਪਰਿਪੇਖ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਸ ਤੋਂ ਅੰਤਰ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ?

(*a*) ਵਿਗਿਆਨਾਂ ਤੋਂ (*b*) ਸਮਾਜ-ਵਿਗਿਆਨਾਂ ਤੋਂ

(*c*) ਵਾਤਾਵਰਨਕ ਸਿੱਖਿਆ ਤੋਂ

(*d*) ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ ਹੀ

150. ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ 'ਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਤੀਜੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ, ਮੈਪਿੰਗ ਕੌਸ਼ਲ ਸਿੱਖਦਿਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਮਦਦਗਾਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ?

(*a*) ਚਾਰਟ ਅਤੇ ਐਟਲਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਕੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਰਵਾਇਤੀ ਨਕਸ਼ੇ ਦਿਖਾਉਣਾ।

(*b*) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 3-ਪਾਸਾਰੀ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਵਿਭਿੰਨ ਪ੍ਰੇਖਣ ਤੋਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਆਖਣਾ।

(*c*) ਦਿਸ਼ਾ ਆਧਾਰਿਤ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਕੇ, ਖੇਡ-ਖੇਡਦਿਆਂ, ਆਪਣੇ ਆਸੇ-ਪਾਸੇ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨਾ।

(*d*) ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਆਪਣੀ ਜਮਾਤ ਜਾਂ ਸਕੂਲ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਉਣਾ।

ANSWERS / ਉੱਤਰਮਾਲਾ

1. (*a*)	2. (*a*)	3. (*c*)	4. (*a*)	5. (*c*)	6. (*a*)	7. (*b*)	8. (*d*)	9. (*a*)	10. (*c*)
11. (*d*)	12. (*d*)	13. (*c*)	14. (*a*)	15. (*d*)	16. (*b*)	17. (*a*)	18. (*c*)	19. (*d*)	20. (*b*)
21. (*d*)	22. (*a*)	23. (*c*)	24. (*b*)	25. (*b*)	26. (*d*)	27. (*c*)	28. (*a*)	29. (*b*)	30. (*b*)
31. (*c*)	32. (*a*)	33. (*a*)	34. (*b*)	35. (*c*)	36. (*a*)	37. (*d*)	38. (*d*)	39. (*c*)	40. (*c*)
41. (*d*)	42. (*b*)	43. (*d*)	44. (*b*)	45. (*c*)	46. (*d*)	47. (*a*)	48. (*b*)	49. (*b*)	50. (*c*)
51. (*c*)	52. (*b*)	53. (*a*)	54. (*a*)	55. (*b*)	56. (*b*)	57. (*b*)	58. (*c*)	59. (*c*)	60. (*b*)
61. (*a*)	62. (*b*)	63. (*d*)	64. (*b*)	65. (*c*)	66. (*c*)	67. (*c*)	68. (*b*)	69. (*d*)	70. (*d*)
71. (*c*)	72. (*d*)	73. (*d*)	74. (*b*)	75. (*a*)	76. (*b*)	77. (*b*)	78. (*d*)	79. (*c*)	80. (*b*)
81. (*c*)	82. (*d*)	83. (*b*)	84. (*c*)	85. (*b*)	86. (*d*)	87. (*b*)	88. (*a*)	89. (*b*)	90. (*c*)
91. (*d*)	92. (*b*)	93. (*d*)	94. (*a*)	95. (*c*)	96. (*b*)	97. (*c*)	98. (*a*)	99. (*a*)	100. (*a*)
101. (*c*)	102. (*b*)	103. (*a*)	104. (*c*)	105. (*b*)	106. (*c*)	107. (*c*)	108. (*d*)	109. (*a*)	110. (*grace*)
111. (*d*)	112. (*b*)	113. (*b*)	114. (*a*)	115. (*d*)	116. (*c*)	117. (*c*)	118. (*b*)	119. (*c*)	120. (*c*)
121. (*b*)	122. (*a*)	123. (*d*)	124. (*c*)	125. (*b*)	126. (*a*)	127. (*d*)	128. (*c*)	129. (*b*)	130. (*d*)
131. (*b*)	132. (*c*)	133. (*a*)	134. (*grace*)	135. (*b*)	136. (*grace*)	137. (*c*)	138. (*a*)	139. (*a*)	140. (*c*)
141. (*c*)	142. (*c*)	143. (*b*)	144. (*d*)	145. (*b*)	146. (*b*)	147. (*c*)	148. (*d*)	149. (*d*)	150. (*a*)